

Tager vi ansvar for miljøet?

Befolkningens viden, holdninger og adfærd

Flemming Søgaard Sørensen, Kirsten Sloth og
Gertrud Ølgaard

Explora A/S

Miljøstyrelsen vil, når lejligheden gives, offentliggøre rapporter og indlæg vedrørende forsknings- og udviklingsprojekter inden for miljøsektoren, finansieret af Miljøstyrelsens undersøgelsesbevilling.

Det skal bemærkes, at en sådan offentliggørelse ikke nødvendigvis betyder, at det pågældende indlæg giver udtryk for Miljøstyrelsens synspunkter.

Offentliggørelsen betyder imidlertid, at Miljøstyrelsen finder, at indholdet udgør et væsentligt indlæg i debatten omkring den danske miljøpolitik.

Indhold

FORORD	5
SAMMENFATNING OG KONKLUSIONER	6
SUMMARY AND CONCLUSIONS	9
1 OM DENNE UNDERSØGELSE	12
1.1.1 <i>Metaanalyse</i>	12
1.1.2 <i>Vidensanalyse</i>	12
1.1.3 <i>Holdningsanalyse</i>	13
1.1.4 <i>Adfærdsanalyse</i>	13
1.1.5 <i>Spændingsfeltet</i>	13
1.1.6 <i>Dataindsamling</i>	13
1.1.7 <i>Stikprøven</i>	13
1.1.8 <i>Analyse</i>	14
2 RESULTATER	15
2.1 VIDEN	15
2.1.1 <i>Bedømmelse af egen viden</i>	15
2.1.2 <i>Viden om miljøbelastning ved daglige handlinger</i>	16
2.1.3 <i>Viden om, hvordan man kan tage hensyn til miljøet</i>	17
2.1.4 <i>Vidensindeks</i>	19
2.2 HOLDNING	20
2.3 ADFÆRD	22
2.3.1 <i>Elektricitet</i>	24
2.3.2 <i>Maling</i>	26
2.3.3 <i>Forbrug og affaldshåndtering</i>	27
2.4 BARRIERER OG MOTIVATORER	30
2.5 HVAD AFGØR, OM FOLK HANDLER MILJØRIGTIGT?	31
2.5.1 <i>Demografika</i>	33
2.5.2 <i>Holdninger</i>	34
2.5.3 <i>Viden</i>	34
3 BILAG	35
3.1 RESUME AF LITTERATUREN OM MILJØ	36
3.2 EXPLORA DK2005-770 MILJØKONSEKVENSER SPØRGESKEMA	44

Forord

Hermed afrapporteres en undersøgelse af befolkningens viden, holdning og adfærd i relation til miljøkonsekvenser af deres daglige handlinger. Undersøgelsen er designet af Explora i samarbejde med Miljøstyrelsen. Zaperas har stået for dataindsamlingen, der fandt sted i uge 43, 2005. Dataindsamlingen fandt sted ved udsendelse af elektronisk spørgeskema til et udsnit af Zaperas internetpanel, der er repræsentativt for den danske befolkning. 1.805 respondenter har deltaget i undersøgelsen.

Sammenfatning og konklusioner

Befolkningen svarer i gennemsnit rigtigt på 82% af de spørgsmål, de er blevet stillet om sammenhænge mellem vores daglige gerninger og miljøet og om vores muligheder for at tage hensyn til miljøet. Danskerne har med andre ord en ganske stor miljøviden.

Deres viden er dog ikke uden huller. For eksempel er folk i tvivl om, hvorvidt det er diesel- eller benzinbiler, der især er kilden til partikelforurening (kun 63% svarer rigtig), dels ved kun 73%, at man ved sin køremåde kan spare på brændstoffet.

Derudover halter befolkningens viden med hensyn til boligopvarmning. 20% kender ikke konsekvenserne af at benytte varme fra kul, koks, olie eller gas og hele 45% kender ikke det rigtige svar på, hvordan man kan spare på energien til boligopvarmning.

På en række andre punkter ved befolkningen mere om, hvordan de kan passe på miljøet, end hvad konsekvenserne er, hvis de ikke gør det. Således ved 20% af befolkningen ikke rigtig, hvorfor det er et miljømæssigt problem at bruge for meget vand, men kun 2% af alle med opvaskemaskine ved ikke, hvordan de kan spare på vandet. Tilsvarende er der 11%, der ikke helt ved, hvilken overlast miljøet lide, når vi bruger el, men der er kun 3%, der ikke ved, hvordan vi kan spare på strømmen. Man ved altså i højere grad, hvad der er det rigtige at gøre, end hvad der sker ved at gøre det forkerte. Set med miljøets øjne falder denne ubalance til den rigtige side.

Endelig kunne befolkningen godt oplyses bedre om de krav, der skal opfyldes, for at et produkt kan blive miljømærket. Knap halvdelen ved ikke at produkterne skal opfylde visse sundhedskrav og to tredjedele ved ikke, at produkterne også skal opfylde kvalitetskrav.

Et massivt flertal har en meget miljøvenlig holdning. Alle (97%) mener, at det er vigtigt eller meget vigtigt at passe på miljøet. Men jo mere vi fra dette generelle synspunkt "zoomer" ind på den enkeltes forpligtelse i en konkret handling, jo færre har vi tilbage. Når forpligtelsen eksemplificeres som det altid at købe miljømærkede produkter, når det er muligt, er der kun 67% tilbage. Det er dog stadig et markant flertal, der således erklærer sig villige til at købe miljømærkede produkter, hvis muligheden er der. Spørgsmålet er så, hvad respondenterne lægger i "mulighed". For ingen miljømærkede produkter har i dag markedsandele i nærheden af 67%.

De fleste respondenter er endvidere af den opfattelse, at det er civilsamfundet (borgere, industri, landbrug) snarere end politikere og myndigheder, der skal påtage sig ansvaret for at passe på miljøet. Flertallet forsøger således ikke at skyde ansvaret fra sig.

Befolkningen har en forholdsvis miljøvenlig adfærd, men der er stadig forbedringsmuligheder.

Næsten alle (99%) oplever, at de selv tager miljöhensyn i hverdagen. 79% gør det for det meste eller altid, når de selv skal sige det.

På langt de fleste testede adfærdsområder har mellem to tredjedele og tre fjerdedele af befolkningen haft den miljømæssigt bedste adfærd, fx doseret vaskemiddel rigtigt eller slukket lyset i ubenyttede rum.

Henholdsvis 50%, 61% og 64% har vandbesparende vandhane(r), toilet(ter) eller bruser(e). 86% har mindst én af disse foranstaltninger. Men kun 28% har dem hele vejen rundt. Der synes dermed at være et potentiale til at få respondenter, der allerede har taget et første skridt ind i permanente vandbesparelsesforanstaltninger, til – så at sige – at gøre arbejdet færdigt.

Ligesådan er der et underskud på borgere, der har en badeadfærd, der svarer til deres viden om vandforbrugets miljøkonsekvenser (80% kender disse) og deres viden om, hvordan man kan spare på vandet i andre sammenhænge, fx opvask (85-98% ved besked). Det er nemlig "kun" 70% der nøjes med 5 minutters brusebad. 29% tager længere brusebade

Befolkningens viden er også bedre end deres adfærd, når det gælder vask. 97% ved, hvordan man bør vaske (dosere ifølge vejledningen), men kun 69% omsatte denne viden til praksis, sidst de vaskede.

Mellem 23% og 50% af befolkningen har et elforbrug, som ingen har glæde af. 23% har lys tændt i forladte rum, 39% har ubenyttede apparater stående tændt og 50% har ubenyttede apparater som står på stand by.

Op mod 23% og 37% af befolkningen synes ikke at være opmærksomme på henholdsvis energi- og miljømærkningsordningerne. I hvert fald ved de ikke, om de har købt produkter med disse mærker.

Respondenterne vurderer selv, at miljøinformation, prisbillige miljørigtige varer og let adgang til miljøvenlige løsninger er faktorer, som kan fremme en miljøvenlig adfærd.

Herudover viser undersøgelsens resultater, at der er en stærk sammenhæng mellem holdning og adfærd. Denne sammenhæng er stærkere end sammenhængen mellem viden og adfærd. Heri ligger der en anbefaling til, at der i kommende oplysningsindsatser over for befolkningen lægges vægt på det holdningsbearbejdende. Oplysning - eller information, som respondenterne selv foreslår – gør det ikke alene.

En anden stærk sammenhæng, som det er noget vanskeligere at tage konsekvensen af, er at miljøvenlig adfærd er stigende med alderen. Denne sammenhæng er næsten lige så stærk som sammenhængen mellem holdning og adfærd. Hvorfor det er sådan, kan denne undersøgelse ikke svare på. Men det er tydeligt, at de unge er en meget central udfordring for Miljøministeriet, når det gælder om at udvikle befolkningens adfærd i ønsket retning.

SUMMARY AND CONCLUSIONS

In average the population answers correctly on 82% of the questions they have been asked about the connection between our daily duties and the environment and about our possibilities for taking care of the environment. The Danes have with other word considerable knowledge about the environment.

Though, in some areas they have a lack of knowledge. For instance people in general doubt whether it is diesel- or gasoline cars that especially are the source to particle pollution (only 63% know the right answer). And, only 73% know that it is possible to economize fuel by the way you drive your car.

The population also has a lack of knowledge about household heating. 20% do not know the consequences of using coal, coke, oil and gas and 45% do not know the right answer on, how to save energy in household heating.

On a number of other points the population knows more about how to take care of the environment, than about what the consequences are if you do not take care. Thus, 20% of the citizens do not exactly know why it is an environmental problem to use too much water, but only 2% of everyone with a dishwasher do not know how to save water. Equally 11% do not exactly know which damage we cause the environment when we use electricity, but only 3% do not know how to save electricity. Thus, people know more about what the right thing to do is, than about what happens if they do the wrong thing. From the environment's point of view this imbalance has the right outcome.

Finally, the citizens could be more informed about which requirements environmental labelled products are fulfilling. Just under half of the population do not know that the products have to fulfil certain health requirements and two thirds do not know that the products also have to fulfil quality requirements.

A massive majority has a very friendly attitude towards the environment 97% find it important or very important to take care of the environment. But the more we zoom in from this general point of view onto the personal obligation towards a specific act - the less we have left. When the obligation exemplifies as "always buying environmental labelled products, when it is possible", only 67% are left. Though, it is still a significant majority that declare them self willing to buy environmental labelled products if the possibility is present. The question is, what meaning the respondents ascribe to the word "possibility". None of today's environmental labelled products have market share close to 67%.

Further, most of the respondents consider the members of the civil society (citizens, industry and agriculture) rather than the politicians and the authorities to be those who should take the responsibility of taking care of the environment. In this matter the majority does not try to "get rid of" the responsibility.

The population has a relatively environmental friendly attitude, but it is still possible to improve.

99% think of themselves as persons who take care of the environment in their everyday life. 79%, when they should say it themselves, do this most of the time or always.

In almost all the tested actions between two thirds and three fourths of the population have had the best environmental friendly behaviour, for instance dosed the right amount of washing powder or turned the light of in rooms they have left.

Respectively 50%, 61% and 64% have water saving tap(s), toilet(s) or shower(s). 86% have at least one of these devices. But only 28% have them all. With this it seems like there is a potential in getting respondents that already have taken the first step, moved into a permanent water saving arrangement, so they – so to speak – will make the job done.

Likewise there is a shortage of citizens that have a bathing behaviour corresponding their knowledge of the consequences of water-consumption on the environment (80% know this) and their knowledge about how you can economize the water in other connections, ex. dishwashing (85-98% know the answer). Thus “only” 70% of the population are content with 5 minutes of showering. 29% takes longer showers.

The population’s knowledge is also better than their behaviour when it comes to washing. 97% know, how you should wash correctly (dose according to the instruction), but only 69% translated this knowledge into their behaviour last time they where washing.

Between 23% and 50% of the population have a consumption of electricity that no one has any use of. 23% have turned on the light in unused rooms, 39% have unused devices turned on and 50% have unused devices on stand-by.

Close to 23% and 37% of the population do not seem to be aware of respectively the energy- and the environmental labelled system. Or, they are at least not aware if they have purchased products with those labels.

The respondents estimate themselves that: information about the environment, cheap environmental friendly products and easy access to environmental friendly solutions are factors that can promote an environmental friendly behaviour.

In addition the survey shows that there is a strong connection between attitude and behaviour. This connection is stronger than the connection between knowledge and behaviour. In this there is a recommendation to the upcoming information campaign to focus on attitude adaptation. Information, as the respondents suggest, wont do it by it self.

Another strong connection that it is a bit harder to take consequences of - is that environmental friendly behaviour increases with the age. This connection is almost as strong as the connection between attitude and behaviour. Although, this survey cannot answer why it is like this, but it is clear that the

young people are a very central challenge for the Ministry of Environment when it comes to developing the population's attitude in a desirable direction.

1 Om denne undersøgelse

Denne undersøgelse er blevet gennemført med det formål at tilvejebringe et grundlag for og input til Miljøministeriets indsats for at sætte offentligt fokus på borgernes muligheder for at tage miljøhensyn i dagligdagen.

Formålet har været at teste befolkningens viden om, hvordan dagligdags gerninger indvirker på miljøet, og hvordan man kan reducere miljøbelastningen, at tage temperaturen på befolkningens miljøholdning og at få indblik i omfanget af befolkningens miljøvenlige og miljøskadelige adfærd.

1.1 Metaanalyse

Undersøgelsen tog afsæt i en metaanalyse, som bestod i en gennemgang af allerede foreliggende studier af befolkningens viden, holdninger og handlinger i relation til miljøet. Formålet med dette var at sikre at analysen bygger ovenpå eksisterende viden samt giver ny indsigt. De undersøgte studier er kort omtalt i bilag 1 bagest i rapporten.

Metaanalysen konkluderede, at den eksisterende miljødokumentation primært omhandler forbrugernes forhold til økologiske fødevarer: Hvilke bekymringer, motiver og værdier de har. Derudover er der lavet en del analyser af forbrugernes kendskab til, samt efterspørgsel og køb af miljømærkede produkter samt mulighederne for dette. Og overordnede holdninger til miljøet er ligeledes velafdækket.

Men fælles for næsten alle studierne er, at de fokuserer meget lidt på befolkningens helt specifikke handlinger og lige så lidt på befolkningens helt specifikke viden om, hvordan vores handlinger indvirker på miljøet, og hvad vi kan gøre for at passe på det. Disse ting er næsten slet ikke belyst, og hvis de er er det i form af enkeltpersoners udtalelser i gruppeinterview eller individuelle interview.

En undtagelse herfra er en undersøgelse, som Danmarks Statistik lavede i 2004 af familiers miljøvaner, som belyser flere af de emner denne analyse også afdækker. Her får vi tal på, hvordan folk transporterer sig til arbejde, hvor mange der har vandbesparende vaskemaskiner og opvaskemaskiner og hvor mange, der sorterer deres husholdningsaffald mv.

Den undersøgelse, som er emnet for nærværende rapport, har tilstræbt at sætte fokus på emner, som Danmarks Statistik ikke har belyst i sin undersøgelse fra 2004, således at de to undersøgelser kan supplere hinanden. Enten ved at stille spørgsmål som Danmarks Statistik ikke har stillet eller ved at stille spørgsmål som uddyber den viden Danmarks Statistik allerede har tilvejebragt.

1.1.1 Vidensanalyse

For at få et håndfast billede af befolkningens viden om miljøkonsekvenserne af en række almindelige hverdagshandlinger gennemførtes en slags eksamination

af respondenterne. En sådan måling af befolkningens viden synes ikke tidligere at være gennemført.

Efter et generelt spørgsmål om respondenternes egen vurdering af deres viden blev respondenterne stillet ca. tyve helt specifikke spørgsmål. De fleste var formuleret som *multiple choice*-spørgsmål med én rigtig og to forkerte forhåndsformulerede svarmuligheder. To spørgsmål var formuleret som *true or false*-spørgsmål. På baggrund af svarene på disse spørgsmål kunne respondenternes "eksamensresultat" udregnes som et vidensindeks.

1.1.2 Holdningsanalyse

Ét er holdninger til, hvad der ideelt bør gøres. Noget andet er holdninger til, hvor meget den enkelte selv vil forpligte sig. I dette spænd stilledes en række skalaspørgsmål. Fra det kollektive og generelle til det individuelle og specifikke. En så systematisk holdningsanalyse synes ikke at være gennemført før. På baggrund af skalasvarene kunne der udarbejdes et holdningsindeks. Endvidere stilledes et spørgsmål om, hvem der især har ansvar for at tage miljøhensyn. Der blev i alt stillet seks holdningsspørgsmål.

1.1.3 Adfærdsanalyse

Udfordringen i adfærdsanalysen var at få respondenterne til at tale om kendsgerninger og ikke om intentioner og formodninger, som er det niveau, der hyppigst afdækkes i forbindelse med forbrugeretiske spørgsmål, og som var den slags dokumentation, vi støtte på i metaanalysen. Efter et generelt spørgsmål om respondenternes egen vurdering af deres miljøhensyn i de daglige handlinger blev adfærdsspørgsmålene derfor formuleret så specifikt som muligt, pegende mod helt konkrete, tids- og stedfæstede handlinger, fx det seneste brusebad. Det ville altså have karakter af usandhed at hævde andet, end hvad der faktisk fandt sted. Der blev stillet seksten adfærdsspørgsmål.

1.1.4 Spændingsfeltet

For at belyse, hvordan adfærd bliver til i samspillet mellem viden, holdning og en række eksterne faktorer spurgte vi respondenterne om, hvad de oplever som barrierer mod mere miljøvenlig adfærd, og hvad der skal til for at fremme miljøvenlig adfærd. Der blev stillet to spørgsmål om dette.

1.1.5 Dataindsamling

Dataindsamlingen er sket elektronisk i et repræsentativt udsnit på 1.805 medlemmer af Zaperas internetpanel. Spørgeskemaet bestod af 38 miljørelaterede spørgsmål, og der blev udtaget besvarelser af seks spørgsmål om baggrundsforhold. Spørgeskemaet er vedlagt som bilag 2 bagest i denne rapport.

1.1.6 Stikprøven

I undersøgelsens deltog stort set lige mange kvinder (50,6%) og mænd (49,4%), hvilket ligger meget tæt på landsgennemsnittet på 50,2% kvinder og 49,8% mænd. Respondenternes aldersfordeling er at 49% er 15-44år og 51% er 45-74år, hvilket er en anelse ældre end landsgennemsnittet, hvor 54% er mellem 15 og 44 år.

Stikprøvens deltagere kommer fra hele Danmark. 45% af respondenterne bor øst for Storebælt, mens 55% bor på Fyn og i Jylland, hvilket svarer til befolkningens sammensætning. 26% bor i Storkøbenhavn (2% højere end landsgennemsnittet), 30% i øvrige Sjælland og Øerne (samme som landsgennemsnittet), mens 44% bor i Jylland (2% lavere end landsgennemsnittet).

Flertallet af respondenterne (60%) har ingen hjemmeboende børn, mens lige mange har 1 barn (17%) og 2 børn (17%). Kun få har flere end 2 børn. Sammenlignes dette med landsgennemsnittet ser vi at personer uden børn er en anelse underrepræsenteret, idet 68% af befolkningen ikke har hjemmeboende børn.¹

68% af respondenterne bor i enfamilieshus, landejendom eller tofamilieshus, mens 32% bor i etageejendom eller på et lejet værelse. I forhold til befolkningssammensætningen er her en lille overrepræsentation af folk der bor i eget hus (60% af danskerne) i forhold til i lejlighed/værelse (40% af danskerne).²

Der er stor spredning i respondenternes uddannelsesniveau. Knap en fjerdedel har grundskole/realeksamen som højeste afsluttede uddannelse, hvilket er lidt færre end i befolkningen som helhed, hvor dette gælder en tredjedel. Godt en tredjedel af stikprøven har en videregående uddannelse, hvilket er noget højere end i befolkningen som helhed: Her har kun knap en fjerdedel en videregående uddannelse. Stikprøven har således alt i alt et lidt højere uddannelsesniveau end befolkningen som helhed.³

Trods disse forskelle ligner stikprøven dog befolkningen ganske godt. Stikprøven er endvidere blevet vejret, således forskellene i henseende til alder, køn og geografi ikke sætter sig igennem i de resultater, der afrapporteres nedenfor.

1.1.7 Analyse

Besvarelsene fra de 1.805 respondenter er blevet analyseret med henblik på, hvad befolkningen som helhed har svaret, og hvad forskellige udsnit såsom unge og ældre, med og uden børn, land og by mv. har svaret.

Endvidere er viden, holdning og adfærd blevet indekseret og relationerne imellem dem er blevet underkastet en lineær regressionsanalyse, som identificerer de mest forklarende sammenhænge i datamaterialet.

---

¹ Kilde: Danmarks Statistik

² Kilde: Danmarks Statistik

³ Kilde: Danmarks Statistik.

2 Resultater

Gennem resten af denne rapport gennemgås og analyseres de 1.805 respondenteres besvarelser af spørgsmålene om viden, holdning og adfærd i nævnte rækkefølge. Afslutningsvis beskrives respondenternes egne oplevelser af barrierer og muligheder i forhold til en mere miljøvenlig adfærd og der gennemføres en analyse af sammenhænge i datamaterialet, især mellem viden, holdning og handling.

2.1 Viden

Først ser vi på befolkningens miljøviden, idet vi skelner mellem miljøfaglig viden og mere praktisk orienteret viden. Der drages løbende sammenligninger mellem relevante demografiske segmenter.

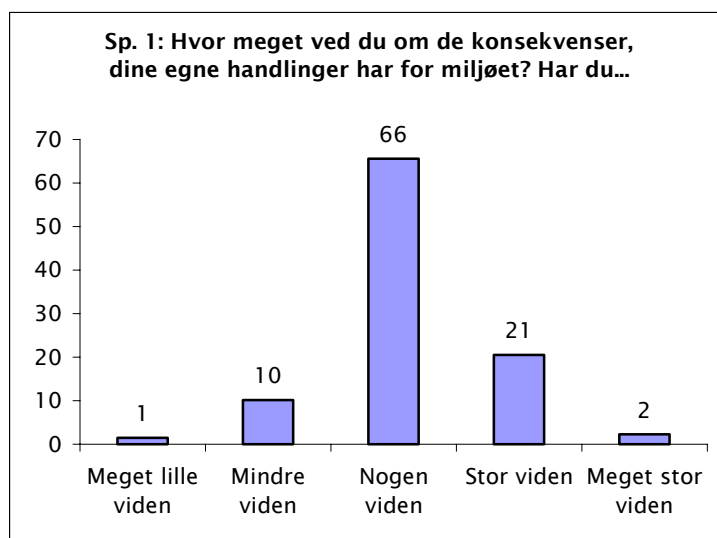
2.1.1 Bedømmelse af egen viden

Som det fremgår af figuren til højre føler befolkningen sig nogenlunde velorienteret om miljøkonsekvenserne af deres handlinger. Gennemsnittet ligger lidt over skalaens midtpunkt.

De højest uddannede mener at have den største viden: 94% af de respondenter, der har en lang videregående uddannelse, mener at have "nogen viden", "stor viden" eller "meget stor viden". Det samme gælder kun 85% af personerne med en erhvervs-rettet uddannelse og 83% af dem med 9.-10.

klasse. Mændene har en anelse mere tiltro til egen viden end kvinderne, hvilket delvist kan forklares ved, at mændene er en smule bedre uddannede.

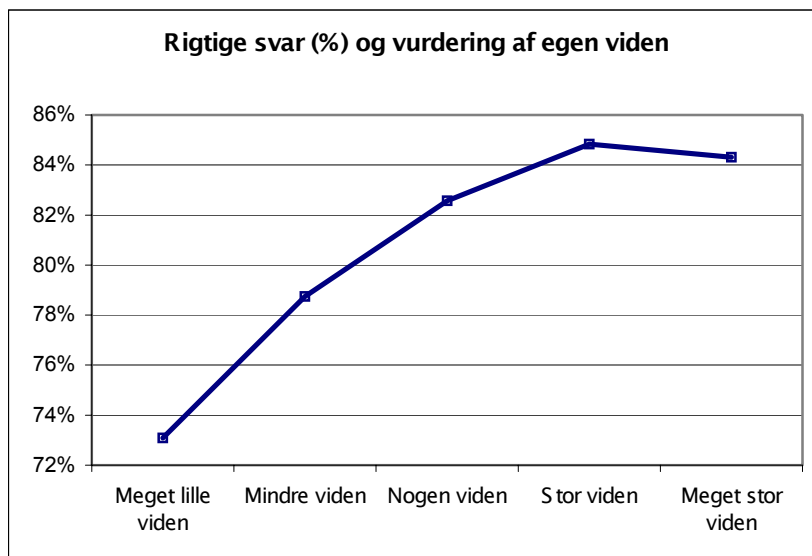
Der er generelt god overensstemmelse mellem respondenternes bedømmelse af egen viden, og deres præstationer på vidensspørgsmålene. De respondenter, der angiver at have en "meget lille viden", ligger lavest med 73% rigtige svar, mens respondenter med "mindre viden" har 79% rigtige. Den store gruppe af respondenter, der mener at have "nogen viden", svarer rigtigt på 83% af spørgsmålene, og respondenter med "stor viden" ligger i top med hele 85% rigtige i snit. Kurven knækker imidlertid, når vi når til de 41 personer (2% af respondenterne), der mener at have "meget stor viden" om miljøkonsekvenserne af deres handlinger: 84% af spørgsmålene kunne denne gruppe svare rigtigt på.

2.1.2 Viden om miljøbelastning ved daglige handlinger

Undersøgelsens vidensspørgsmål faldt som nævnt i to grupper. Den første var en række miljøfaglige spørgsmål om konsekvenserne af forskellige daglige handlinger såsom vask, opvarmning, bilkørsel mv. Den anden var en række praktisk orienterede spørgsmål om, hvad den enkelte selv kan gøre for at tage hensyn til miljøet.

Ser vi på de miljøfaglige spørgsmål (spørgsmål 2-10⁴), som angår viden om miljøkonsekvenser af daglige handlinger, kan vi se, at det store flertal af respondenter langt hen ad vejen svarer rigtigt.

I tabellen herunder er det angivet med de hvide felter, hvor mange procent, der har svaret rigtigt. Det generelle billede er her, at 79-93% af respondenterne ved besked om, hvordan den moderne livsførelse kan skade miljøet.

	1	2	3
2. Vandforbrug	3	17	80
3. Boligopvarmning	80	16	5
4. Maling	79	5	16
5. Elforsøg	4	89	7
6. Rengøringsmidler	13	81	6
7. Affald	2	15	83
8. Biler	2	35	63
9. Vaskemaskiner	86	3	11
10. Tøjvask	93	4	4

Umiddelbart er det kun spørgsmål otte – hvorvidt benzin- eller dieslbiler forurener mest med partikler – der har voldt de største problemer. Det er især kvinderne, der har haft svært ved at svare på dette spørgsmål: Halvdelen af kvinderne har svaret forkert, mens det kun gælder en fjerdedel af mændene. Det ser desuden ud til, at man bliver klogere med alderen på dette område: hele 49% af de unge under 30 har svaret forkert på spørgsmål otte. Det

⁴ For den konkrete formulering af spørgsmålene, se bilag 2

samme gælder 39% af de 30-44-årige, 35% af de 45-60-årige og kun 27% af dem over 60 år.

Omvendt er det dem under 45 år, der svarer bedst på spørgsmålet om vaskemaskinens miljøbelastning: Hele 90% i denne gruppe svarer rigtigt på spørgsmålet, mens kun 76% af dem over 60 kunne svare rigtigt. Måske lidt overraskende er der flere mænd (88%) end kvinder (84%), der kan svare på dette spørgsmål: Forskellen er ikke stor, men den er statistisk signifikant.

2.1.3 Viden om, hvordan man kan tage hensyn til miljøet

De næste spørgsmål – de praktiske vidensspørgsmål - handler om, hvad den enkelte selv kan gøre for at tage hensyn til miljøet. Ligesom ovenfor er det multiple choice spørgsmål. I nedenstående tabel er det markeret med hvid, hvor mange procent, der har svaret rigtigt på hvert spørgsmål.

	1	2	3
11a. Opvask i maskine	1	1	98
11b. Opvask i hånden	5	85	10
12. Boligopvarmning	44	1	55
13. Maling	1	1	98
14. Elforbrug	2	1	97
15. Vaskemidler	97	1	1
17. Biler	26	73	1
18. Vask	3	90	7

Spørgsmål 11 handler om opvask. To tredjedele af respondenterne har opvaskemaskine, mens en tredjedel vasker op i hånden. Over halvdelen af de unge under 30 vasker op i hånden, mens det samme kun gælder en fjerdedel af dem over 30. Samtidig har kun 42% af dem, der bor i lejlighed, opvaskemaskine, mens 81% af dem, der bor i hus, har en.

Der er ikke meget at komme efter hvad angår maskinopvask: Folk ved godt, at når man har en opvaskemaskine, skal man huske at fylde den helt op, inden man sætter den i gang. Det ser lidt mere broget ud, når det kommer til opvask i hånden: 90% af kvinderne ved godt, at de skal vaske og skylle i balje. Det gælder imidlertid kun 80% af mændene .

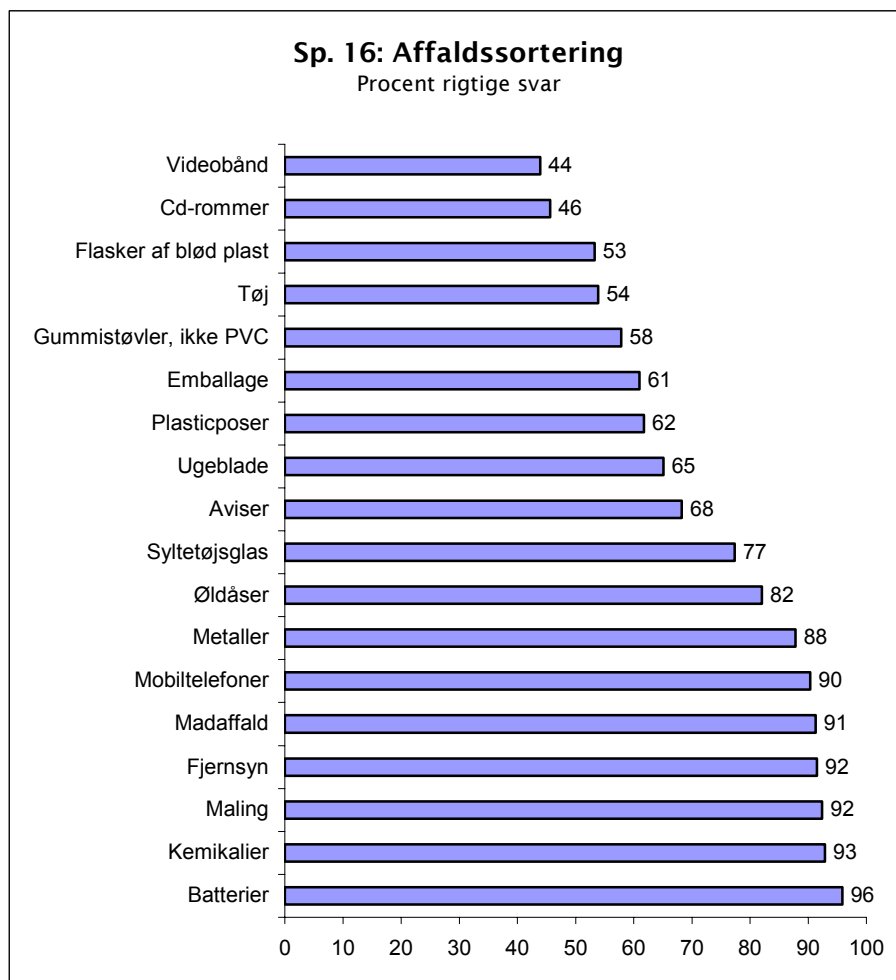
Boligopvarmning er det område, hvor der er størst forbedringspotentiale: Kun 55% ved, at det er en god idé at holde en temperatur på maks. 21 grader og skrue ned, når rummene ikke benyttes. 41% af villaejerne tror, de skal holde hele huset opvarmet til mindst 21 grader, mens det samme gælder hele 48% af dem, der bor i lejlighed. Godt halvdelen af kvinderne tror på denne løsning, mens det kun gælder 38% af mændene.

Mænd er mest bevidste om, hvordan man begrænser CO₂-udslippet ved bilkørsel: 80% af mændene angiver, at man skal køre langsommere og undgå at accelerere kraftigt. Det vidste kun to tredjedele af kvinderne, mens resten troede, at man skulle købe benzin af god kvalitet.

Til gengæld er der lidt flere kvinder end mænd, der ved, at man ikke behøver vaske tøj ved mere end 60 grader. De har også større viden om, hvordan man skåner miljøet ved brug af vaskemiddel, selvom forskellen ikke er stor.

Spørgsmål 16 og 19 er såkaldte *true or false* spørgsmål, hvor respondenterne har to svaralternativer: rigtigt eller forkert. Spørgsmål 16 handler om, hvilke typer affald, der skal sorteres og indleveres til genanvendelse.

Nedenstående graf viser, hvor store andele af befolkningen som har svaret rigtigt i forhold til atten affaldstyper i spørgsmålet om affaldssortering.

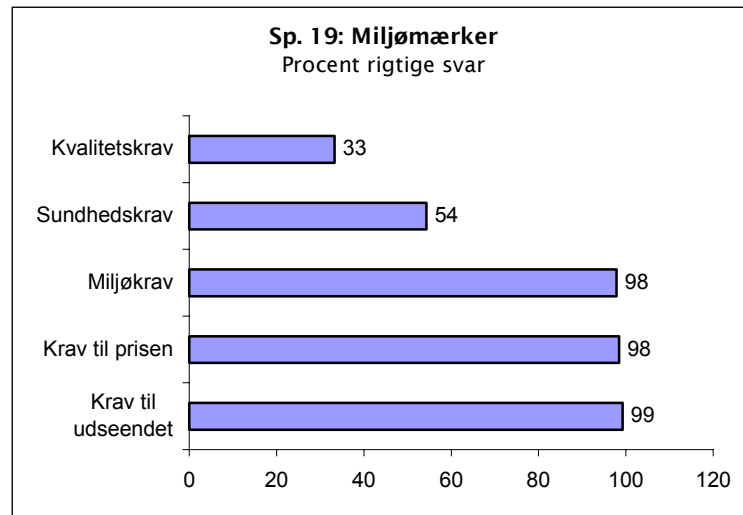

Med hensyn til de affaldsemner, der i dag er nationale krav om at udsortere ligger befolkningens viden højt: 65-96% ved at disse emner skal sorteres fra. Men det er forholdsvis overraskende, at henholdsvis 35% og 32% ikke ved, at aviser og ugeblade skal afleveres i særlige containere, at 23% tror at syltetøjsglas skal smides ud med husholdningsaffaldet, og at 18% tror det samme med hensyn til øldåser på trods af, at der er indført pant på disse. Og selvom tallene er lavere, er det måske også lidt foruroligende, at 7%-10% tror, at mobiltelefoner, maling og kemikalier kan smides ud med husholdningsaffaldet⁵.

I gennemsnit kan respondenterne svare rigtigt på 12,9 ud af 18 spørgsmål om affaldssortering. De lavest uddannede har den ringeste viden om affaldssortering, mens respondenter med en lang videregående uddannelse ligger i toppen. Folk der er gået ud af 7. klasse kunne svare rigtigt på 11,9 spørgsmål i gennemsnit. Dem med studentereksamen eller en erhvervsrettet uddannelse kunne svare på 12,6 spørgsmål i snit, mens dem med lang eller mellemlang videregående uddannelse kunne svare på 13,2 spørgsmål.

⁵ Følgende svar regnes i denne sammenhæng for rigtige, fordi der er nationale krav omindsamling: Ugeblade, aviser, syltetøjsglas, øldåser, mobiltelefoner, fjernsyn, maling, kemikalier og batterier. Bedømmelsen af befolkningens viden er vanskeliggjort af, at kommunerne har forskellige regler. Dertil kommer at noget skal frasorteres til genanvendelse, andet til særlig, kontrolleret bortskaffelse. Det spørgsmål, der blev stillet fokuserede på det hele. Se bilag 2, spørgsmål 16.

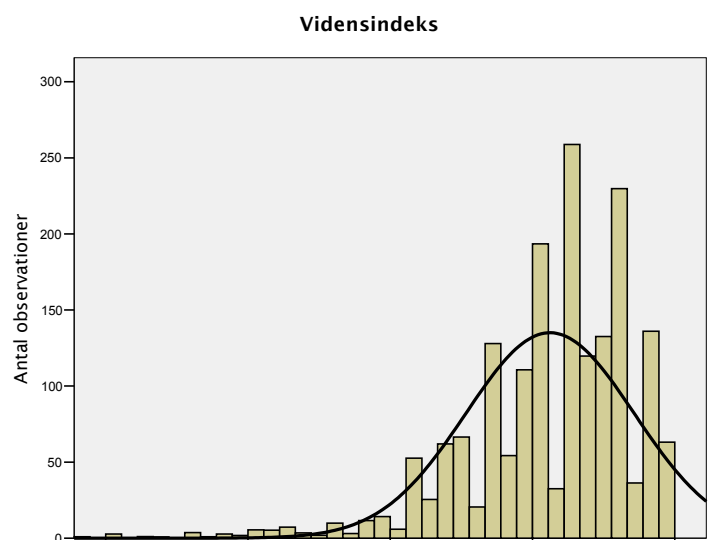
Spørgsmål 19 om miljømærker (Blomsten og Svanen) er bygget op på samme måde, således at respondenterne skal svare på, hvilke krav der skal overholdes for at et produkt kan få Blomsten eller Svanen. Her er der overvældende enighed om, at produktet skal leve op til miljøkrav for at blive mærket med Blomsten eller Svanen. 98%-99% ved også, at der ikke stilles krav til produktets pris eller udseende. Derimod er der kun en tredjedel der ved, at Svanen og Blomsten også indebærer kvalitetskrav, og kun lidt over halvdelen ved, at der stilles sundhedskrav til produktet.

2.1.4 Vidensindeks

Vi har som tidligere nævnt indekseret befolkningens viden. Hertil benytter vi en skala fra 0-1, idet hvert rigtige svar giver værdien 1, og hvert forkerte svar giver værdien 0. Respondenternes indeks udregnes som gennemsnittet af deres besvarelser. Indekset angiver, hvor stor en andel af spørgsmålene, respondenterne har svaret rigtigt på. Respondenterne ligger samlet set på et gennemsnit på 0,82 – dvs. de har i snit svaret rigtigt på hele 82% af spørgsmålene. Det er imponerende højt og vidner om, at befolkningen har en meget stor viden om konsekvenserne af egne handlinger for miljøet.

Fordelingen på indekset er en såkaldt "venstreskæv" fordeling: Det vil sige at de fleste respondenter ligger til højre i indekset med mange korrekte svar, mens nogle få respondenter ligger langt til venstre for de andre og har svaret forkert på markant flere

spørgsmål. Derfor kommer fordelingen på indekset til at afvige lidt fra det, man kalder en "normalfordeling", som er angivet ved den sorte kurve i grafen.

Vi kan på baggrund af vidensindekset inddele respondenterne i den tredjedel, der ved mindst, og som vi kalder *miljønovicerne*, den tredjedel der ligger i midten, som vi kalder *mellemgruppen*, og endelig den tredjedel, der ved mest, som vi kalder *miljøeksperterne*.

Vidensindekset er en hjælp, når man vil undersøge de underliggende strukturer i respondenternes miljøviden. Den mest iøjnefaldende sammenhæng er den mellem miljøviden og uddannelse: Hvor de lavest uddannede, der er gået ud af 7. klasse, i snit kan svare på 75% af spørgsmålene, kan de med lang videregående uddannelse svare på hele 87% i snit. Denne forskel er dog ikke særlig stor. Det vil sige, at befolkningen som helhed har en ganske stor miljøviden.

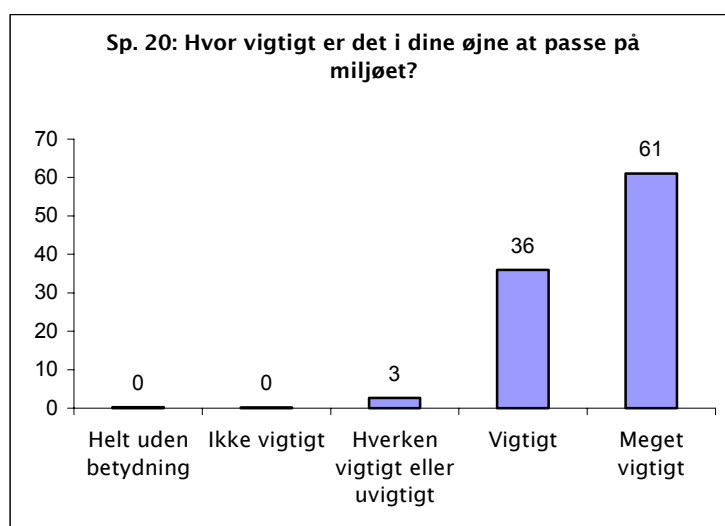
Mænd svarer ca. 2% bedre end kvinderne, og byboerne ligger tilsvarende 2% over dem fra landet. Der er også en svag tendens til, at folk i hus ved mere om miljø end dem, der bor i lejlighed. Ingen af disse forskelle er dog statistisk signifikante.

Der er heller ikke stor forskel på de forskellige aldersgrupper. De unge under 30 klarer sig 3% dårligere end de øvrige respondenter. Denne lille forskel i viden kan ikke forklare, hvad vi senere skal se, nemlig at de unge både i holdning og adfærd er væsentligt mindre miljøvenlige end de ældre.

2.2 Holdning

Befolkningen har generelt set meget miljøvenlige holdninger. I holdningsspørgsmålene (spørgsmål 20 og 22a-d, i alt fem spørgsmål) har respondenterne svaret på en skala fra 1-5. Deres besvarelser af hvert spørgsmål kan derefter gøres op som gennemsnitskarakter. Regnes de fem gennemsnitskarakterer sammen, får vi det resultat, at befolkningens samlede holdningsindeks placerer sig på værdien 4,26 hvilket er udtryk for at befolkningen prioriterer miljøhensyn højt. Kvinder har en mere miljøvenlig holdning end mændene, og de ældre har en mere miljøvenlig holdning end de yngre, mens uddannelsesniveaet – overraskende – ikke ser ud til at have nogen betydninger for miljøholdninger overhovedet. Det har – ligeså overraskende – heller ingen betydning, om man bor på landet eller i byen, hvilken boligtype man bor i, og om man har børn eller ej.

Af svarene på spørgsmål 20 ses det, at 36% af befolkningen finder det vigtigt at passe på miljøet og hele 61% finder det meget vigtigt. Slet ingen finder det uvigtigt. Selvom befolkningen generelt mener, at miljøet er vigtigt

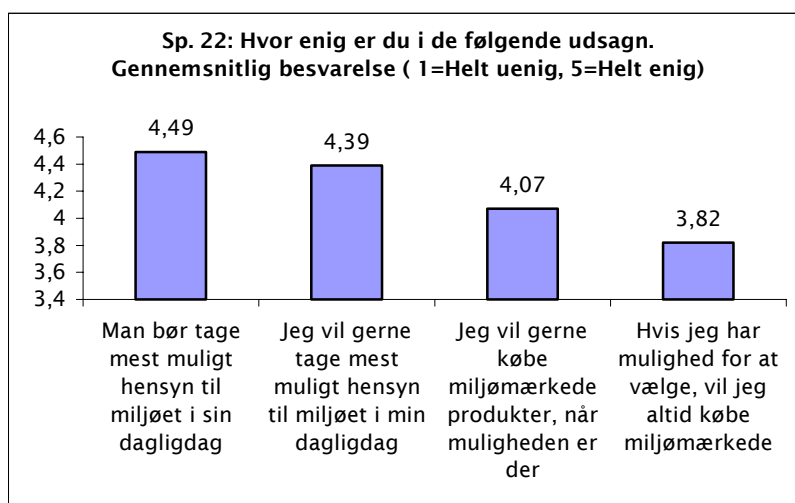

at passe på, viser det sig, at der er signifikante forskelle på hvilke dele af befolkningen, der har vægtet miljøet som **meget** vigtigt. Hvis vi kigger på forskellene blandt aldersgrupper ser vi at 49% af de 15-29årige finder det meget vigtigt at passe på miljøet, mens tallet for de 30-44årige er 56%, for de 45-59årige er det 69% og for personer over 60 år er tallet helt oppe på 73%. Jo ældre man er, jo vigtigere finder man det at passe på miljøet. Desuden ses en lille forskel kønnene imellem: 66% af kvinderne finder det meget vigtigt at passe på miljøet mens tallet for mændene er 56%.

Når det kommer til, hvem der har mest ansvar for at passe på miljøet (spm. 21), er befolkningen meget enige i deres besvarelser. Flest, nemlig 46% peger således på borgerne som nr. 1, når de skal prioritere, hvem der har det største miljøansvar. Industrien er nr. 2, og landbruget er nr. 3. Først på en fjerde- og femteplads kommer politikkerne og myndighederne. Uanset alder, køn, boligsituation, uddannelse osv. er besvarelserne stort set identiske: Borgere, industri og landbrug har mest ansvar.

Der er dog nogle (23%), der giver industrien mest ansvar for miljøet. Det er især fynboer, nordjyder, unge, lavtuddannede og miljønovicer, der mener, at det er industrien frem for borgerne, der har det største ansvar for at passe på miljøet. De, der har industrien som nr. 1, har oftest landbruget som nr. 2 (59%), mens borgerne er nr. 3. 6% placerer det primære ansvar hos landbruget. Disse har for 70% vedkommende industrien som nr. 2, mens borgerne er nr. 3. Der er således at bred enighed om de tre øverste pladser.

Nogle få placerer ansvaret indenfor det politiske system. 15% giver politikerne det primære ansvar for at passe på miljøet, mens de har myndighederne som nr. to. Hos disse mennesker ligger borgerne langt nede af listen: det er ikke deres ansvar, at passe på miljøet. Det samme gør sig gældende for de 6%, der placerer det primære miljøansvar hos myndighederne: De har politikerne som nr. to, efterfulgt af industrien og landbruget.

En ting er at gå ind for at tage hensyn til miljøet, en anden ting er, hvor meget man selv er villig til at gøre. Her ses de gennemsnitskarakterer, befolkningen giver de enkelte udsagn på en enighedsskala fra 1-5. En anden måde at opgøre dette på er at se på de andele af

befolkningen, som er enige eller helt enige i udsagnene. På denne måde ses, at der er meget stor tilslutning til at *man bør* tage hensyn til miljøet (93%), mens vægtningen bliver en anelse lavere når det gælder om *den enkelte selv vil* tage hensyn til miljøet i sin dagligdag (91%). Når udsagnet bliver mere konkret, og der spørges til køb af miljømærkede produkter, er der lidt færre der *gerne vil* købe produkterne (78%). Vægtningen bliver igen en tand lavere, når der spørges til om man *altid vil* købe miljømærkede produkter, når muligheden er der (67%). Disse tal viser altså, at der er et stykke vej fra idealer til, hvad den

enkelte selv vil forpligte sig til reelt - i hvert fald med hensyn til altid at købe miljømærkede produkter, når det er muligt.

I de følgende tabeller ses de alders- og kønsbestemte forskelle. Ved alle 4 underspørgsmål er graden af enighed proportional med alder. Jo ældre borgerne er, desto flere har erklæret sig enige i udsagnene.

Andel, fordelt på alder, der har svaret "enig" eller "helt enig" til udsagnene i spørgsmål 22

	15-29	30-44	45-59	60+	Alle aldre
22.1	86%	94%	95%	98%	93%
22.2	84%	93%	93%	97%	91%
22.3	69%	76%	84%	85%	78%
22.4	53%	64%	77%	79%	67%

Og som den nedenstående tabel viser, har kvinderne generelt en mere miljøvenlig holdning end mændene – både når det gælder, om man bør passe på miljøet, og når det gælder holdningen til ens egen miljøhandlen.

Andel, fordelt på køn, der har svaret "enig" eller "helt enig" til udsagnene i spørgsmål 22

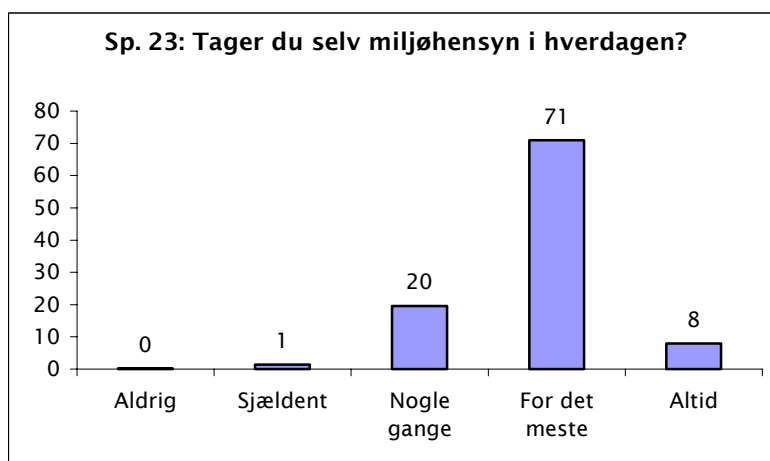
	Kvinder	Mænd	Begge køn
22.1	95%	91%	93%
22.2	95%	88%	91%
22.3	84%	72%	78%
22.4	76%	60%	67%

2.3 Adfærd

Befolkningen er generelt positiv i vurderingen af egen miljøadfærd: 71% mener, at de for det meste tager miljøhensyn i hverdagen, og 8% siger, at de altid gør det. 20% siger, de nogle gange tager miljøhensyn, mens kun 1% gør det sjældent. Ingen oplyser, at de aldrig tager miljøhensyn.

Når der spørges konkret til den specifikke adfærd, ligger resultaterne dog noget lavere. Det ser ud til, at den store viden og de gode holdninger ikke altid omsættes til miljørigtig adfærd. Men der er også

rigtig mange områder, hvor befolkningens adfærd er rigtig god. I det følgende gennemgås adfærdresultaterne, idet vi fokuserer på signifikante forskelle mellem de demografiske undergrupper.

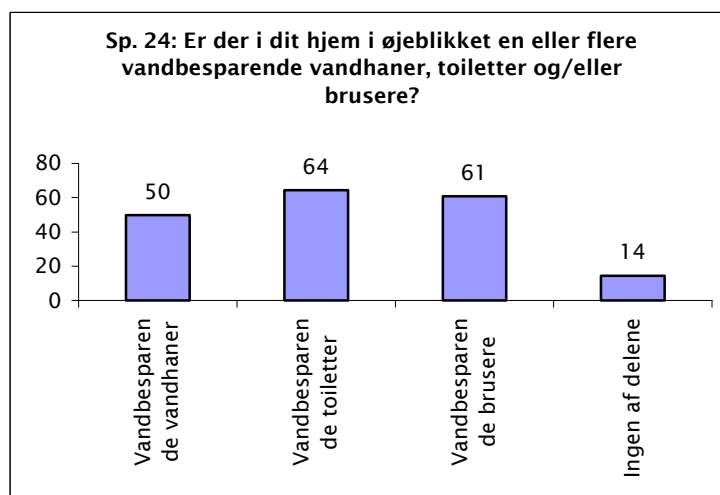

2.3.1 Vand, vask og varme

Rigtig mange respondenter – 86% - har installeret vandbesparende apparater i deres hjem. Halvdelen har vandbesparende vandhaner, 64% har vandbesparende toiletter, og 61% har vandbesparende brusere. Husejerne er bedst til at spare på vandet – de ligger ca. 5% over gennemsnittet på alle tre områder. De, der bor i lejlighed, ligger tilsvarende ca. 5% under. Husejerne har i gennemsnit 1,9 vandsparende apparater i hjemmet, og der er kun 11%, der ikke har installeret nogle overhovedet. Dem der bor i lejlighed har kun 1,5 vandsparende apparater i gennemsnit, og 21% af dem har slet ingen.

Det er de unge under 30, der har færrest vandbesparende apparater, hvilket kan hænge sammen med, at over halvdelen af dem bor i lejlighed. Der er desuden en sammenhæng mellem viden og adfærd på dette område, således at de, der har mest miljøviden, også er bedst til at spare på vandet.

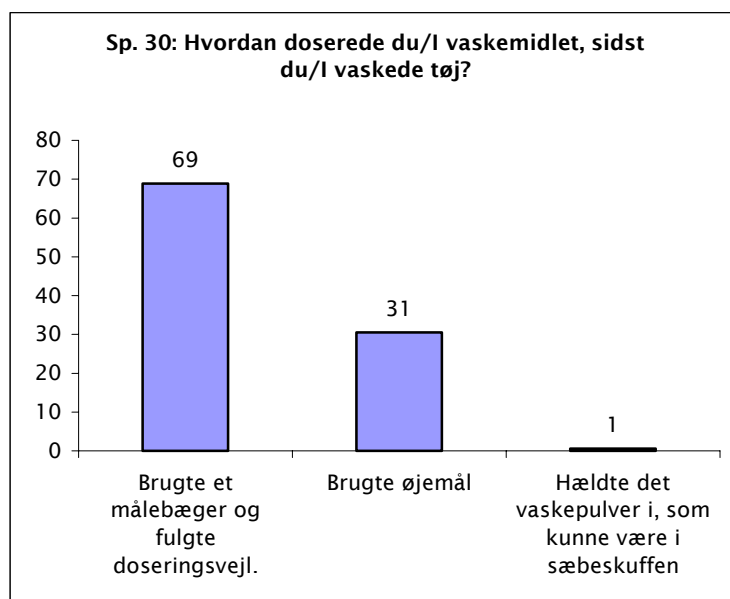
Selvom mange har monteret vandbesparende toilet, vandhane eller bruser, er der kun 28%, der har vandbesparende foranstaltninger hele vejen rundt. Her ligger der sandsynligvis et forbedringspotentiale, da de pågældende personer allerede har accepteret at spare på vandet, og da det samtidig kan gøres økonomisk attraktivt.

Befolkningen er generelt også god til at spare på badevandet. 70% angiver, at de tog brusebad på maks. 5 minutter, sidst de var i bad, mens 29% tog et brusebad på mere end 5 minutter. De, som har vandbesparende brusere, er bedst til at tage korte bade: tre fjerdedele af dem tager brusebad på maks. 5 minutter, mens det kun gælder to tredjedele af dem uden vandsparende brusere.

Besvarelserne af vidensspørgsmålene om tøjvask viser, at hele 97% af befolkningen ved, hvordan man vasker tøj mest miljøvenligt. Derfor er det interessant at se, at det ved sidste vask kun var 69%, der doserede vaskemiddel med et målebæger og fulgte vejledningen. Jo ældre, desto bedre bliver man til at bruge målebægeret, men blandt de unge under 30 er der 44%, der bruger øjemål, når de doserer vaskemiddel.

Kun 51% af befolkningen har undersøgt vandets hårdhedsgrad i deres område. 43% har ikke gjort det, og 7% svarede "ved ikke". Igen bliver det bedre med alderen: To tredjedele af dem over 60 har tjekket vandets hårdhed, mens det kun gælder 29% af dem under 30. Det stemmer overens med, at

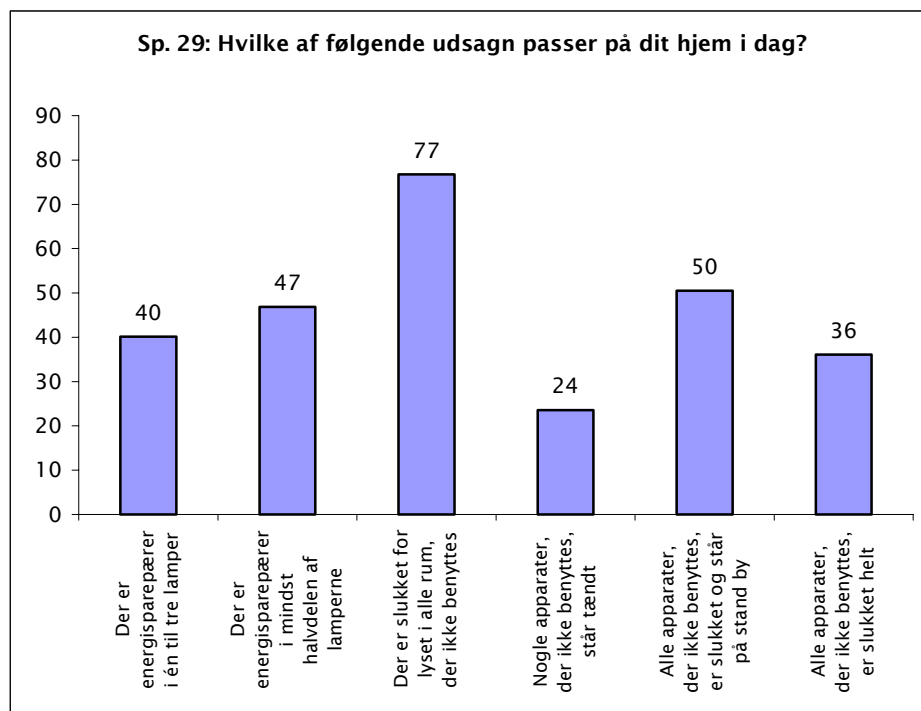
der er flest husejere, der tjekker vandets hårdhed (57%), mens de, der bor i lejlighed, sjældent gør det (37%). De højest uddannede klarer sig også bedre: 57% af dem med en videregående uddannelse har tjekket vandets hårdhed, mens det kun gælder 44% af dem uden. Tilsvarende har de, der har mest miljøviden, også oftere målt vandets hårdhed, end dem med lavest miljøviden.

Knap to tredjedele af befolkningen har taget miljøhensyn i forbindelse med opvarmning i hjemmet, f.eks. ved at isolere, tætte vinduer, installere nattemperatursænkning, holde temperaturen på maks. 21 grader eller benytte vedvarende energi. Det er naturligt nok primært husejerne, der har taget sådanne initiativer (70%), mens dem, der bor i lejlighed, halter bagefter (49%). Og atter ser vi, at jo ældre man er, desto mere udbredt er det at tage et eller flere af disse initiativer.

2.3.2 Elektricitet

47% oplyser, at de har energisparepærer i mindst halvdelen af deres lamper. Også her ligger husejerne lidt foran dem, der bor i lejlighed: 51% af husejerne er gået over til energisparepærer, mens det kun gælder 39% af dem, der bor i lejlighed. Ud over at man anvender energibesparende belysning, er der også rigtig mange (77%), der oplyser, at de slukker lyset i de rum, de ikke benytter. Dette positive resultat er formentlig delvis udtryk for en vis elasticitet i definitionen af, hvilke rum, der benyttes, og hvilke der ikke benyttes. Rum i umiddelbar forlængelse af dem der aktuelt benyttes opleves formentlig ikke af alle som ubenyttede.

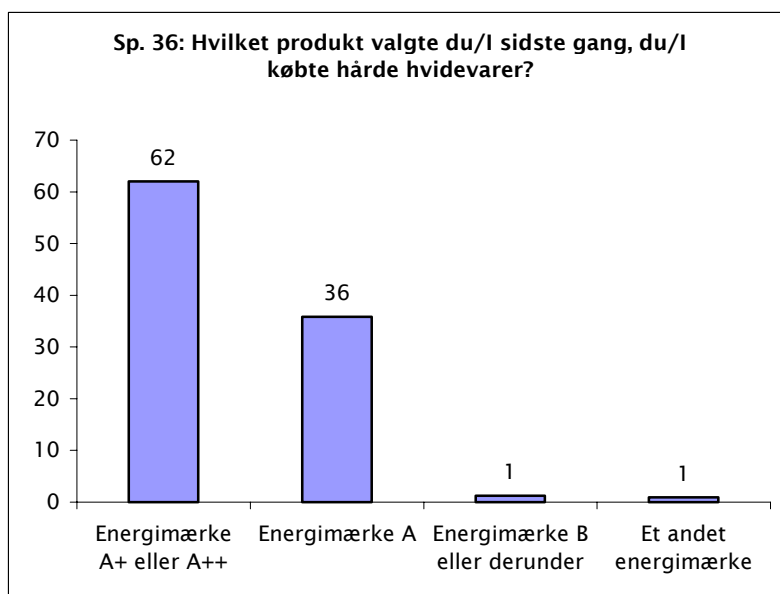

De ældste er bedst til at slukke lyset efter sig, og kvinderne er lidt bedre end mændene. Børnefamilierne har til gengæld i højere grad tendens til at lade lyset stå tændt i flere rum. Endelig er der sammenhæng mellem viden og handling: Den tredjedel, der svarede rigtigt på færrest spørgsmål, lader i 30% af tilfældene lyset brænde, mens det kun gælder 20% af de øvrige.

En fjerdedel oplyser, at de lader elektriske apparater stå tændt, selvom de ikke bruger dem. Det er især unge mænd, der har den vane: 39% af de unge mænd under 30 lader elektriske apparater stå tændt. Der kan måske være tale om computere, der ganske vidst ikke anvendes, men som måske er tilkoblet fildelingssystemer og andre online services. Tendensen til at lade elektriske apparater stå tændt, falder proportionalt med alderen til ca. 20% hos de ældste.

50% af befolkningen har elektriske apparater stående på stand by. Der synes ikke at være nogen forskel på tværs af demografika, og vidensniveauet har heller ingen effekt. Det må nok i høj grad betragtes som et vilkår, at elektriske apparater i dag er indrettet således, at man normalt ikke slukker dem helt, men kun sætter dem på stand by. Der er dog lidt over en tredjedel af befolkningen, der angiver, at de slukker helt for de elektriske apparater, der ikke anvendes. Ikke

overraskende er de ældste over 60 år bedst til at slukke for apparaterne (41%), mens de unge under 30 er dårligst (31%).

Blandt de respondenter, der kan huske, hvilke hårde hvidevarer de sidst havde købt, oplyser 62%, at de har købt et produkt med energimærke A+ eller A++, mens 36% har købt et produkt med energimærke A. I alt 97% har således gjort et forholdsvis fornuftige køb. Den ældste del af befolkningen er bagud her, hvilket kan skyldes, at det er længere tid siden, de har udskiftet deres hårde hvidevarer. De midaldrende mellem 30-59 år har købt flest energimærkede hårde hvidevarer.

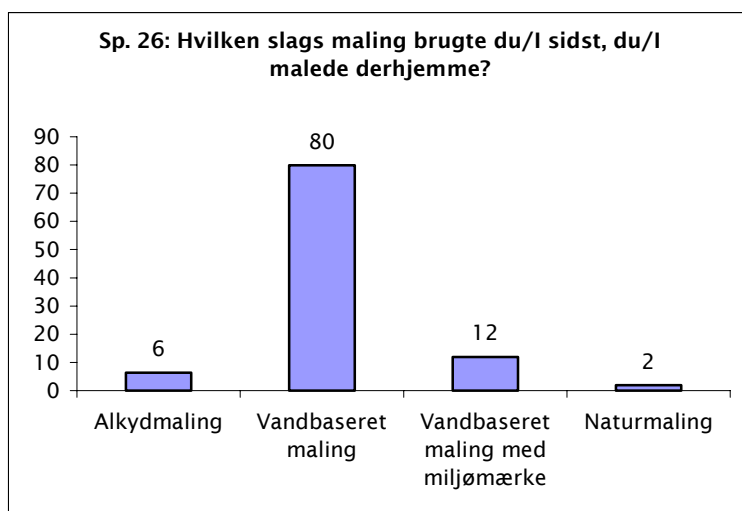
Også på dette område har den generelle miljøviden en stor effekt: De, der svarer rigtigt på flest spørgsmål, har i højere grad købt produkter mærket med A+ eller A++ (68%) end dem med færrest rigtige svar (56%).

Et andet interessant forhold på dette område er, at 23% ikke husker, hvilket energimærke, produktet havde. Det tyder på et begrænset kendskab til energimærkeordningen hos denne del af befolkningen, hvilket rummer et forbedringspotentiale. 47% af de unge under 30 kan ikke huske det, og det samme gælder en tredjedel af dem uden en videregående uddannelse.

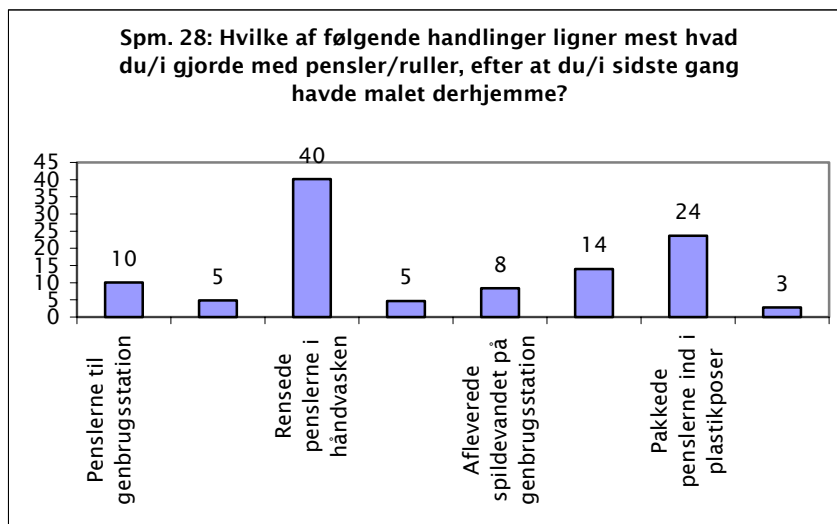
2.3.3 Maling

De fleste borgere bruger vandbaseret maling, når de maler derhjemme (80%). Der er en lille gruppe, der bruger alkydmaling (6%), og nogle få der bruger miljømærket vandbaseret (12%) og naturmaling (2%). 13% angiver, at de ikke har malet derhjemme indenfor de sidste fem år. Det er især personer over 60 år, der bruger alkydmaling (12%). På landet – særligt på Fyn og i Jylland - er brugere af alkydmaling også en anelse overrepræsenteret.

Kun ganske få håndterer deres maling direkte miljøskadeligt: 1% smider resterne af malingen ud med husholdningsaffaldet, 2% skyller det ud i toiletet eller håndvasken. Knap halvdelen oplyser, at de afleverer malingresterne til den kommunale indsamlingsordning eller genbrugsstationen, mens lidt over halvdelen gemmer malingen til senere. Alle, der brugte alkydmaling, sørger for at skille sig af med det på en forsvarlig måde. Det er næsten udelukkende brugere af vandbaseret maling, der smider malingresterne ud med husholdningsaffaldet (1%), eller skyller det ud i håndvasken eller toiletet (3%). Disse positive tal skal ikke mindst ses på baggrund af, at 8% ikke ved, at maling skal sorteres fra det almindelige affald.

Billedet er lidt anderledes, når det kommer til pensler og ruller. Kun 18% afleverer penslerne/rullerne eller spildevandet til genbrugsstationen, mens 38% gemmer penslerne til næste gang. Hele 40% renses i håndvasken, og 5% smider penslerne ud med husholdningsaffaldet.

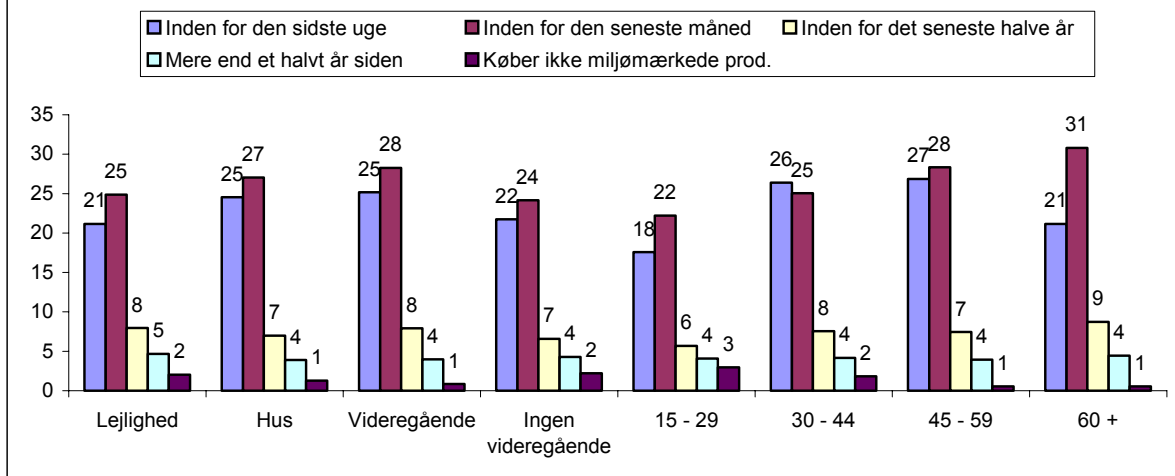
Det er bemærkelsesværdigt, at der tilsyneladende er en negativ sammenhæng mellem viden og adfærd på dette område: Det er faktisk dem, der ved mest om miljø, der er værst til at rense penslerne i vasken, mens de, som har mindst miljøviden, i højere grad gemmer penslerne eller afleverer dem til den kommunale indsamlingsordning. *Miljøbevidsthed* er altså ikke nok til at ændre folks vaner på dette område – måske fordi mange vælger den letteste udvej, nemlig at rense penslerne i håndvasken.

De, der bruger vandbaseret maling, er særligt slemme til at rense penslerne i håndvasken (54%), hvilket sammenholdt med denne gruppes størrelse (80% af respondenterne) afslører et stort forbedringspotentiale. Folk, der bruger alkydmaling (5%), er bedst til ikke at rense penslerne i håndvasken (kun 12% (11 personer) af disse gør det). 26% af brugere af miljømærket maling og 30% af dem, der bruger naturmaling skyller pensler mv. i håndvasken. Brugere af alkydmaling og miljømærket maling er bedst til at aflevere penslerne (hhv. 18% og 23%) eller spildevandet (hhv. 28% og 18%) til kommunen.

2.3.4 Forbrug og affaldshåndtering

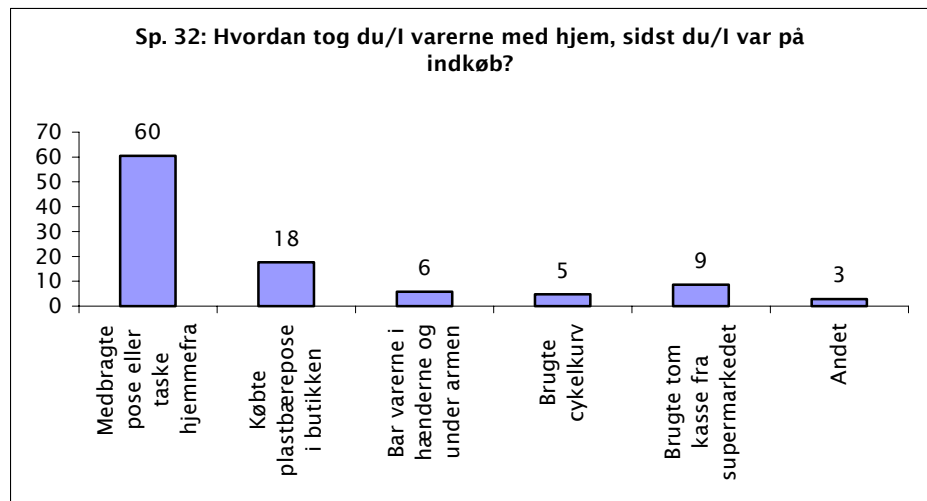
En stor del af befolkningen har inden for den senere tid købt miljø- og energimærkede produkter. Halvdelen af respondenterne har købt produkter med mærket Blomsten eller Svanen inden for den seneste uge eller måned. Kun 2% siger, at de slet ikke køber miljømærkede produkter. De midaldrende mellem 30 og 59 år køber mest miljømærket, hvilket kan skyldes, at de er mindre prisfølsomme end de unge og de ældre. De højtuddannede og husejerne køber også mere miljømærket, hvilket sandsynligvis er udtryk for den samme sammenhæng.

Sp. 34: Hvornår har husstanden sidst købt et produkt, der var mærket med Blomsten eller Svanen?

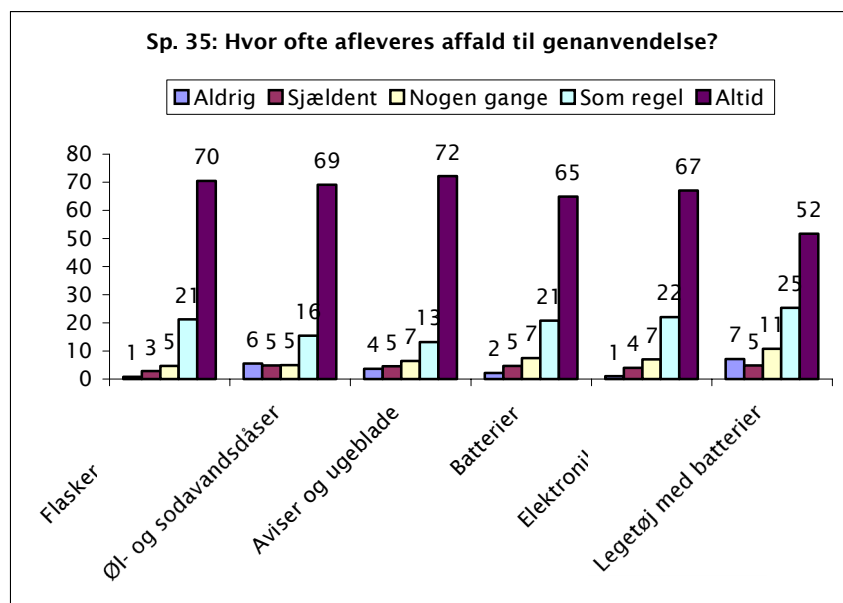
Der er over en tredjedel, der ikke ved, om de har købt et miljømærket produkt (37%). Det skyldes højst sandsynligt, at man har et begrænset eller intet kendskab til disse mærker. Der ligger dermed et potentiale i at få en større del af befolkningen til at kende og huske disse mærker. Det er især de unge under 30, der ikke ved det, hvilket for de hjemmeboendes vedkommende kan skyldes, at det ikke er dem, der køber ind. Der er også en overrepræsentation af mænd blandt dem, der har svaret "ved ikke" (42%), hvilket kan have samme årsag. Der er også langt flere uden videregående uddannelse, der ikke ved, om de har købt miljømærkede produkter (41%).

Ved hjembringelse af varer ved sidste indkøb har en rigtig stor del af befolkningen haft en miljøvenlig adfærd. Kun 18% købte plastikposer i butikken, mens resten enten havde medbragt pose hjemmefra eller bar varerne på anden måde. Især personer under 45 år køber bæreposer i butikken (24%), mens de ældre foretrækker at transportere varerne på anden vis: Kun 12% af de 45-59 årige og 5% af dem over 60 køber bæreposer i butikken. Heller ikke her er det viden, der afgør sagen: De, som har mindst miljøviden, er faktisk mindst tilbøjelige til at købe plasticposer – måske fordi det koster penge. De, der bor i hus, er mindre tilbøjelige til at købe plasticposer (15%) end dem, der bor i lejlighed (23%) – måske fordi de oftere transporterer varerne i bil, og derfor kan bruge en papkasse fra supermarkedet.

Også affaldssortering går det ganske godt med: 91% afleverer som regel eller altid flasker og glas i genbrugscontainere. 85% returnerer som regel eller altid øl- og sodavandsdåser til butikker. 85% afleverer som regel eller altid aviser og ugeblade til genbrug. 89% afleverer som regel eller altid elektronikaffald til genbrug.

Tallene er høje, men der er stadig potentiale i at få flere til at aflevere øl- og sodavandsdåser samt aviser og ugeblade hver gang. Områder, hvor det halter lidt mere i affaldssorteringen, er batterier og legetøj med indbyggede batterier, som kan siges at være mere alvorlige sorteringsområder. 35% afleverer ikke altid batterier til indsamlingsbeholdere, mens det samme tal for indbygget batterier i legetøj er helt oppe på 48%.

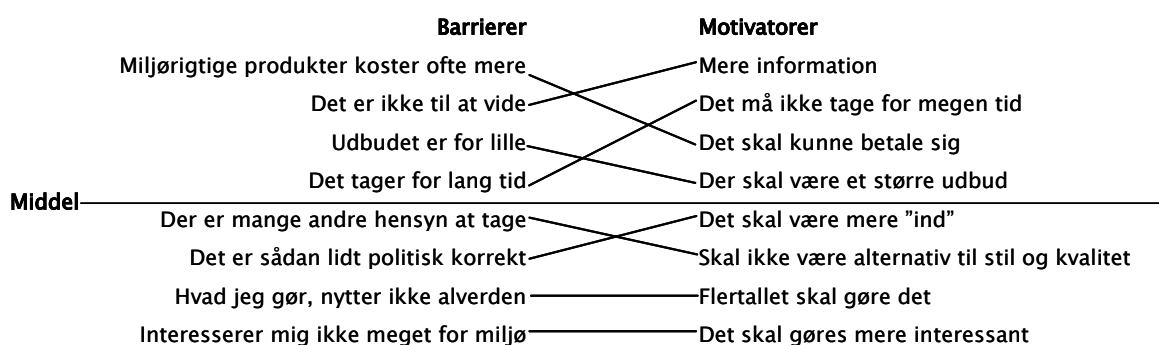

Der er en stærk sammenhæng mellem respondenternes alder, og hvor gode de er til at sortere deres affald: De unge under 30 ligger klart i bund: Kun 58% sorterer altid flasker og glas, 61% afleverer altid dåser, 56% sorterer altid aviser, 53% afleverer altid batterier, 44% afleverer altid elektronikaffald på genbrugsstationen og 33% afleverer altid batteridrevet legetøj. Frekvensen

stiger med alderen, og de ældste over 60 ligger i top. Her er de tilsvarende procentsatser 82%, 78%, 83%, 75%, 80% og 68%.

Mændene er en smule dårligere end kvinderne til at sortere, og byboerne er en smule bedre end dem på landet. De, der har en videregående uddannelse er ca. 10% bedre til at sortere deres affald, end dem uden. Viden har også en stor effekt, særligt viden om affaldssortering: Blandt dem, der ved mest om affaldssortering, svarer ca. 10% flere, at de altid sorterer de nævnte affaldstyper fra det almindelige affald. Der ligger sandsynligvis et forbedringspotentiale i at informere bedre om affaldssortering, således at også de mest uinteresserede kommer med på vognen.

2.4 Barrierer og motivatorer

De to sidste spørgsmål i undersøgelsen omhandler de barrierer og motivatorer, befolkningen oplever i forhold til at tage mere hensyn til miljøet i deres hverdag. Den ovenstående figur viser, at der er sammenhæng mellem de barrierer, man kan have mod at tage hensyn, og de faktorer, der kan motivere en til at tage mere hensyn til miljøet i dagligdagen. De fire vigtigste faktorer er information, økonomi, tid og udbud. Lagt sammen fremkommer følgende rækkefølge: Først og fremmest er det vigtigt med oplysninger omkring hvilken adfærd/produkter, der er de mest miljøvenlige. Dernæst er det vigtigt, at den miljøvenlige handling skal kunne betale sig i kroner og øre. Som det tredjevigtigste kommer, at det ikke må være for besværligt og ikke må tage for lang tid at være miljøvenlig. Udbudet er den fjerdevigtigste faktor.

Det er især de unge, der ser prisen som en barriere for at handle miljørigtigt: Det er den suverænt største barriere for dem under 30. For dem over 30 er det et større problem, at det ikke altid er til at vide, hvad der er miljørigtigt, mens prisen kun er nummer to. De synes desuden at udbuddet af miljørigtige produkter er for lille, mens de unge er mere optaget af, at det tager for lang tid at sætte sig ind i, hvad der er mest miljøvenligt.

De lavest uddannede er også mere optaget af prisen, end de højtuddannede, der til gengæld ser det som et problem, at man ikke kan vide, hvad der er mest miljøvenligt. Den samme forskel gør sig gældende mellem dem, der bor i hus (viden) og lejlighed (pris).

Tilsvarende mener respondenter under 45, at det skal kunne betale sig i kroner og øre at handle miljørigtigt, hvis adfærden skal blive bedre. De ældste mener sjovt nok, at det skal gøre mere "in", mens respondenter mellem 45-59 mener, at der skal informeres mere. Det mener personer under 45 i øvrigt

også, selvom de kun har prioriteret det som nummer to. Der er desuden enighed om, at det ikke må tage for lang tid: Dem under 45 har det som nummer tre, mens dem over 45 har det som nummer to.

For folk i byerne er det vigtigst, at det er nemt, og at de er ordentligt informeret. Personer på landet vil også informeres, men de siger samtidig, at det skal kunne betale sig at handle miljørigtigt. For børnefamilierne er det suverænt vigtigst, at det kan betale sig, mens dem uden børn kun har dette som nr. fire. Dem uden børn synes det er vigtigere, at de er ordentligt informeret.

Lige gyldigt hvor meget man ved om miljø, er det pris, information og nemhed, der er nr. et, to og tre. Hos miljønovicerne er prisen nr. et, efterfulgt af, at der skal være mere information, og at det skal være nemt. Hos de let øvede er information vigtigst, efterfulgt af, at det skal være nemt og kunne betale sig. Hos miljøeksperterne er det vigtigst, at det er nemt. Som nr. to ønsker de mere information, mens prisen kun er nr. tre.

Det er interessant at se, at de mindst vigtige barrierer og motivationer er, at hvad jeg gør, jo ikke nytter alverden og at jeg ikke interesserer mig så meget for miljøet. Det tyder derfor på at befolkningen er interesseret i at gøre en forskel, og at de tror på at deres personlige handling kan være med til at gøre en forskel.

2.5 Hvad afgør, om folk handler miljørigtigt?

I det følgende undersøger vi mere systematisk, hvilke forhold der er med til at påvirke folks miljøadfærd. Til det formål har vi konstrueret et indeks over respondenternes svar på adfærdsspørgsmålene. Vi har givet dem et point, hver gang de har foretaget en miljørigtig handling, og trukket et point fra, hver gang de har undladt at handle miljørigtigt. Ved at tage gennemsnittet af disse point, får vi en skala fra -1 til +1. Hvis man har handlet miljørigtigt i alle situationer, får man et gennemsnit på +1. Hvis man slet ikke har handlet miljørigtigt, får man et gennemsnit på -1. Befolkningens fordeling på indekset fremgår af grafen til højre.

Befolkningens gennemsnit på indekset ligger på 0,34. Det vil sige, at folk udfører to miljørigtige handlinger, hver gang de udfører én miljøskadelig handling: For det meste har de altså en miljørigtig adfærd. Der er kun 8%, der for det meste vælger ikke at handle miljørigtigt, og der er ingen, der aldrig handler miljørigtigt: Den laveste score er -0,63. Der er dog heller ikke nogen, der handler miljørigtigt hver eneste gang: Den højeste score er 0,93.

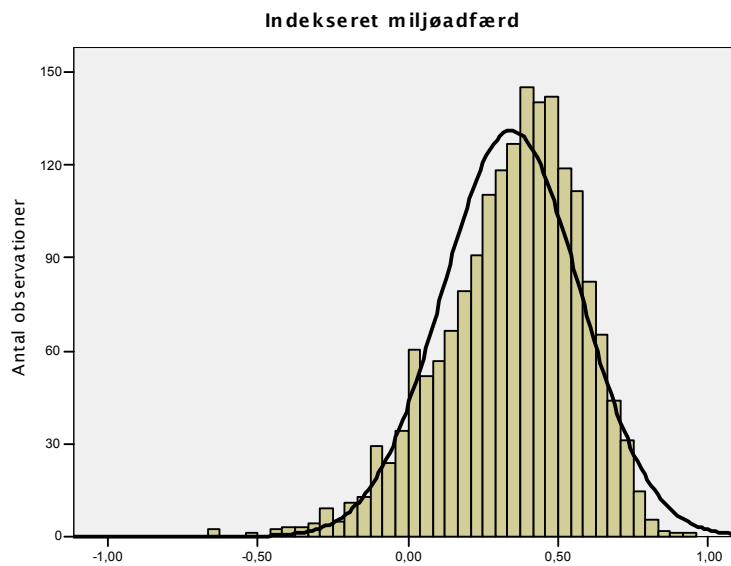
Det er de ældste, der er bedst til at handle miljørigtigt. De, som er over 60 år, scorer et gennemsnit på 0,45. De 45-59-årige scorer 0,41, de 30-44-årige scorer 0,31, mens de unge er helt nede på 0,23. Det vil sige, at mens de ældre agerer miljørigtigt tre ud af fire gange, gør de yngste det mindre end to ud af tre gange. Befolkningen agerer i snit miljørigtigt præcis to ud af tre gange (0,34). Parallelt hermed ses, at personer, der bor i lejlighed, har en væsentligt ringere miljøadfærd (0,29) end dem, der bor i hus (0,37)⁶.

---

⁶ Det skal bemærkes, at disse sammenligninger kun angiver, om man har truffet det bedste af en række valg. Det er ikke det samme som, at de ældre også belaster miljøet mindre. Etablerede mennesker med eget hus mv. belaster formentlig som oftest miljøet mere end unge mennesker i lejligheder – også selv om de tager flere miljørigtige valg.

Kvinderne er lidt dygtigere end mændene, men forskellen er ikke stor (0,36 vs. 0,33). Og personer med en videregående uddannelse handler mere miljørigtigt end dem uden (0,37 vs. 0,32), ligesom sjællænderne er en smule mere miljøvenlig i deres adfærd end fynboerne og jyderne: 0,36 vs. 0,33.

Som vi har været inde på flere gange, har viden og holdning også en sammenhæng med adfærd: Miljønicerne, der svarer rigtigt på færrest vidensspørgsmål, har også den dårligste adfærd (0,29). Mellemgruppen handler noget mere miljørigtigt (0,36), mens eksperterne ligger i top (0,38). Holdning har også en meget stærk sammenhæng med adfærd – især holdninger til konkrete spørgsmål: De, der svarer, at de altid vil købe miljømærkede varer, hvis de kan, ligger absolut i top på handlingsindekset med 0,46 i gennemsnit. De øvrige fordeler sig med en faldende score ("overvejende enig" 0,37, "hverken eller" 0,26 eller "overvejende uenig" 0,14).

Ved at lave en såkaldt regressionsanalyse kan man undersøge de stærkeste sammenhænge i datamaterialet, fx mellem adfærd og en række forhold, der antages at betinge denne. Fordelen ved regressionsanalysen er, at man samtidig kontrollerer for de øvrige variable i modellen. Vi undgår således det overlap, der f.eks. er mellem folks alder, og den type bolig, de bor i.

Vi antager i det følgende, at viden og holdning i et vist omfang betinger adfærd, selv om der ikke er en entydig retning i sammenhængen. Hypotesen er altså, at der hvor vi ser en stærk sammenhæng, fx mellem holdning og adfærd, der finder vi også en påvirkningsfaktor, som kan optimere adfærd.

Regressionsanalysen viser, at sammenhængen mellem adfærd og de oplysninger, vi har indsamlet, kan koges ned til ni faktorer, som tilsammen forklarer omkring en fjerdedel af variationen i data⁷: Tre demografiske faktorer, nemlig alder, boligtype og bopælens beliggenhed. Tre faktorer, der har med holdning at gøre: Hvor villig er man til at købe miljømærkede produkter og i hvor høj grad giver man politiske organer eller professionelle

⁷ Forklaringen på de øvrige tre fjerdedele af variationen skal altså søges blandt andre faktorer, end dem der har indgået i denne undersøgelse fx livsstilsværdier, politisk tilhørsforhold og sociokulturelle forhold.

organer ansvaret for miljøet. Og endelig tre vidensrelaterede faktorer: Hvor stor viden har man om noget så konkret som affaldssortering? Og hvor stor er henholdsvis den praktisk orienterede og den miljøfaglige viden? Det skal understreges, at det er regressionsanalysen og altså blind matematik, der udpeger disse faktorer som de vigtigste faktorer i relation til adfærd.

De ni faktorer kan tilsammen forklare en god fjerdedel af, hvordan folks miljøadfærd varierer. Der er altså stadig tre fjerdedele, der ikke lader sig forklare på det foreliggende datagrundlag. Det ville kræve en mere målrettet effektanalyse, at spore sig ind på, hvad den resterende variation skyldes.

Nedenstående skema viser den samlede regressionsanalyse.

Hædningskoefficienten viser, hvor stærk sammenhængen er mellem de forskellige baggrundsvariable og den variabel, vi undersøger, nemlig folks miljøadfærd: Hvis man øger den pågældende variabels med én enhed (fx et år), hvor meget forandres miljøadfærden så? Hædningskoefficienterne kan imidlertid være svære at læse, fordi baggrundsvariablene ikke har lige store enheder. I stedet kan man bruge de standardiserede hædningskoefficienter til at orientere sig: Her er der nemlig taget højde for baggrundsvariablenes forskellige måleenheder. Kolonnen til højre viser signifikansniveauet, der helst skal ligge under 0,05. Samtlige variable har altså en statistisk signifikant effekt på miljøadfærden.

Baggrundsvariable	Hædningskoefficient	Standardiseret hædningskoefficient	Signifikans
Alder (målt i år)	0,004	0,253	0,000
Lejlighed (0) eller hus (1)	0,034	0,070	0,000
Øst- (0) eller Vestdanmark (1)	-0,024	-0,052	0,000
Grad af enighed i, at man altid vil købe miljømærket	0,068	0,287	0,000
Grad af miljøansvar, der tillægges eksperter og miljøorg.	0,016	0,074	0,002
Grad af ansvar, der tillægges politikere og myndigheder	-0,010	-0,055	0,001
Viden om affaldssortering	0,195	0,109	0,008
Miljøfaglig viden	0,128	0,084	0,013
Praktisk orienteret viden	0,133	0,074	0,001

2.5.1 Demografika

Alder er den demografiske variabel, der har den største effekt på miljøadfærden. Hædningskoefficienten er 0,004. Det betyder, at en aldersforskel på f.eks. 10 år medfører en forbedring på 0,04 på vores handlingsindeks – selv hvis bopæl, viden, holdning, etc. er uændret. Det er imidlertid et åbent spørgsmål, om de unge bliver bedre med årene, eller om de miljøvenlige er en uddøende "race".

Der er også vigtigt, om man bor i lejlighed eller hus. Selv hvis man tager udelukker de øvrige variable – herunder alder – vil en husejer ligge 0,034 point højere på handlingsindekset, og således have en mere miljørigtig adfærd. Dette er dog ikke en særlig stærk sammenhæng. Det samme kan siges om forskellen mellem Øst- og Vestdanmark. Selv hvis alle andre forhold er ens, vil en sjællænder ligge 0,024 point højere på handlingsindekset end en jyde eller en fynbo.

2.5.2 Holdninger

Den stærkeste sammenhæng er den mellem holdning og adfærd, og det er især holdninger til konkrete ting, der batter. Jo mere enig man er i, at man altid vil købe miljømærkede produkter, hvis man kan, desto mere miljørigtigt handler man således også. Hædningskoefficienten er 0,068 - dvs. at hvis man f.eks. går fra "hverken enig eller uenig" til "overvejende enig" i, at man altid vil købe miljømærkede produkter, så opnår man også en forbedring på 0,068 på handlingsindekset, selv når alle andre faktorer er uændrede.

Det har også en betydning, hvem man giver ansvaret for at passe på miljøet. Som vi har været inde på, placerer flest ansvaret for at passe på miljøet hos borgerne. Men heriblandt er der også nogle, der tilskriver miljøeksperter og miljøorganisationer et relativt stort ansvar. Selvom den ikke er så stærk, er der en positiv sammenhæng mellem ens miljøadfærd og det ansvar, man tillægger miljøorganisationer og eksperter. Det er formentlig et udtryk for, at de meget miljøinteresserede også er dem, der lytter til, hvad eksperterne og miljøorganisationerne siger.

Omvendt forholder det sig med folk, der tillægger myndigheder og politikere det primære ansvar for miljøet: Denne holdning er forbundet med en mindre miljørigtig adfærd. Det kan hænge sammen med en mere ligegyldig holdning, hvor man i højere grad mener, at miljøadfærd er noget, der primært skal reguleres i det politiske system.

2.5.3 Viden

Endelig er viden vigtig. Den helt konkrete viden, og evnen til at kunne svare rigtigt på forholdsvis svære miljøspørgsmål, som dem om affaldssortering, er vigtigst. En person, der kan svare rigtigt på samtlige spørgsmål om affaldssortering, ligger 0,195 point højere på handlingsindekset end en person, der slet ikke kunne svare rigtigt på nogen. Samme tendens kan ses, når det gælder miljøfaglig viden og praktisk orienteret viden, om end tendensen er lidt svagere.

***

Alt i alt har folks holdning til miljø imidlertid den største betydning på deres adfærd. Det ser således ud til, at det først og fremmest er en holdningsudviklende indsats, der er brug for, hvis befolkningens miljøadfærd skal udvikles i ønsket retning alene ad frivillighedens vej. Alder er næstvigtigst, hvilket kunne tyde på, at der er noget at hente ved at fokusere mere målrettet på de yngre generationer. Endelig har viden en vis betydning. Her skal man især fokusere på konkret og praktisk orienteret viden.

3 Bilag

Bilag 1: Litteraturresuméer

Bilag 2: Spørgeskema

1. Resume af litteraturen om miljø

For at denne analyse kan tilvejebringe ny viden vendes blikket mod den litteratur og de rapporter der allerede er skrevet. Ved at identificere den aktuelle indsigt og mangel på samme i forhold til befolkningens viden, holdning og adfærd sikre vi at analysen bygges ovenpå eksisterende viden samt giver ny indsigt.

Den eksisterende miljødokumentation afdækker meget forskellige områder. Et af de primære områder er forbrugernes forhold til økologiske fødevarer: Hvilke bekymringer, motiver og værdier de har. Et andet område er forbrugernes kendskab til og køb af miljømærkede produkter: Hvorvidt de genkender produkterne og i hvor stort omfang de køber dem. Et tredje område er forbrugernes muligheder og interesse for køb af grøn elektronik: Hvilke miljøkrav og hvilken adfærd har forbruger når de køber elektroniske produkter. Endelig er overordnede holdninger til miljøet ligeledes velafdækket: Eksempelvis i den Europæiske Kommissions rapport fra 2005: *The Attitudes of European citizens towards environment*.

Danmarks Statistik lavede i 2004 en undersøgelse om familiers miljøvaner. Denne undersøgelse spørger ind til flere af de emner denne analyse også afdækker - eksempelvis transport, vask og affald: Her spørges til hvordan folk transporteres til arbejde, om de har vandbesparende vaskemaskiner og opvaskemaskiner og om de sortere deres husholdningsaffald. Derfor er denne analyses spørgsmål udformet som supplement til denne viden.

På de følgende sider kommer en kort præsentation af en udvalgt del af den senere års miljølitteratur som denne analyse bygges ovenpå:

Advice Analyse.: "Markedsovervågning af miljømærkede produkter" (2002) [PAPIR PRINT]

En afrapportering af det hidtil første forsøg på at opstille og anvende en prøvemodell for overvågning af udviklingen i markedet for miljømærkede produkter.

Resuméet lyder som følger:

"Modellen er afprøvet, og har for størstedelens vedkommende vist sig at fungere inden for dagligvareområdet. Til gengæld er der vanskeligheder med at få sikker viden om salget af miljømærkede produkter inden for varegrupperne papir og tryksager, maling og lak, professionelle rengøringsmidler samt forbrugertekstiler."

Advice Analyse: "Forbrugerrettet miljøkommunikation" [PAPIR PRINT]

Et oplæg til inspiration og styrkelse af den forbrugerrettede kommunikation inden for rammerne af Miljøstyrelsens produktorienterede miljøindsats (POMS).

Der kigges på den hidtidige indsats, virkemidler og argumenter samt muligheder for samarbejde og alliancer.

Beckmann, Suzanne C. m.fl.: "Danske forbrugere og økologiske fødevarer – ØKO-foods II projektet", Handelshøjskolen i Københavns, 2001. [BOG]
En beskrivelse af de danske forbrugeres forhold til økologiske fødevarer. Hvem køber hvad hvor hvorfor – og hvorfor ikke?

Resultaterne fra ØKO foods II undersøgelsen tyder på, at "danske forbrugere i dag tager mere eksplicit stilling til økologi og miljø end før, enten afvisende eller understøttende, end i starten af 90'erne- Mens der på den ene side er langt mindre bekymring for bl.a. forurening end for 10-15 år siden, er der på den anden side tegn på en mere pragmatisk syn på miljøproblemerne – ikke mindst fordi staten i samme periode har mobiliseret flere og flere ressourcer til at begrænse forureningen og beskytte miljøet. Dette medfører sandsynligvis befolkningens oplevelse af, at der bliver gjort noget, hvilket samtidig kan forklare, hvorfor den individuelle indsats fra forbrugernes side er faldende." Modellen bygger på den antagelse, at det er mere overordnede, "bløde" koncepter såsom værdier og holdninger, der påvirker, hvilke produkttegenskaber og købsmotiver gør sig gældende i forbrugernes konkrete købsbeslutningsproces.

Nærværende analyse supplerer denne antagelse idet den peger på at vores holdning til miljøet har afgørende betydning for vores miljøadfærd: Des mere af den rette holdning des mere af den rette adfærd.

Projektet viser desuden at demografiske variable kun bidrager meget lidt til forklaring af økologisk indkøb. "Den økologiske forbruger" med klart afgrænsede demografiske kendetegn og en veldefineret livsstil findes simpelthen ikke. Denne antagelse følger også i god tråd med nærværende analyse, hvor køn og alder dog menes at have nogen betydning.

Beckmann, Suzanne C.: "Penge vigtigere end økologi", 2002 s. 14-18, Trykt i Samvirke, februar 2002 [UDPRINT I OMSLAG]

Flere tager stilling til økologi og miljø i dag end for 10 år siden – for eller imod. Men interessen og engagementet er blevet mindre. Dog tyder det på at der er nye købergrupper på vej. Men for at vedligeholde deres interesse og engagement er det nødvendigt at gøre noget ved den gennemgående skepsis over for priser, emballage, udbud, præsentation og bekymring for at blive snydt.

Beckmann, Suzanne C.: "DVN's forbrugerundersøgelse" 2003, Trykt i Mærkning Nr. 015, marts 2003 [BROCHURE]

Forbrugerundersøgelse med det formål at belyse forbrugernes holdninger til varer med og uden Varefakta. Undersøgelsen viser at kun 47 % nikker genkendende til Svanemærket.

Bjørner, Thomas Bue m.fl.: "The effect of the Nordic Swan Label on Consumers' Choice", AKF Forlaget, 2002. [BROCHURE]

En undersøgelse af virkningen af Svanemærket på forbrugernes valg af toiletpapir, køkkenruller og vaskemidler.

Forbrugerne er villige til at betale 10-17 % mere for toiletpapir og vaskepulver, som bærer Svanemærket, sammenlignet med tilsvarende produkter, som ikke er miljømærket. Betalingsvilligheden for Svanemærket køkkenrulle er mindre (positiv, men generelt ikke statistisk signifikant) – Det fortolkes at de grønne forbrugere ikke fylder så meget på markedet for køkkenruller idet de i stedet bruger et alternativ såsom karkluden.

Undersøgelsen viser, at Svanemærket har haft en betydelig adfærdsvirkning. Undersøgelsen konkludere således: "at forbrugerne har ladet sig bevæge af altruistiske motiver, og at information derfor kan være et virkningsfuldt styringsmiddel i forhold til miljøproblemer."

Bjørner, Thomas Bue m.fl.: "Miljømærkning og forbrugernes adfærd", 2002, Trykt i Samfundsøkonomen, Nr. 6, s. 10-15 [BLAD]

Et resume af resultaterne fra "The effect of the Nordic Swan Label on consumers' Choice" (se ovenfor).

"Consuming ambivalences: Consumer handling of environmentally related risks in food.", 2001, Journal of Consumer Culture. Vol. 1 (2). [BOG]
Forbrugere forholder sig mere ambivalent til politisk forbrugspraksiser, som risici i mad, end den offentlige debat normalt antager. Artiklen argumenterer for at håndteringen af risiko i madvarer ofte bliver behandlet udfra et instrumentalt rationale, hvorimod forbrugerne relaterer sig til risikohåndtering i en social og kulturel mere kompleks måde.

Danmarks Statistik: Familiens Miljøvaner 2004 [PDF]

Undersøgelsen om Familiens Miljøvaner spørger til konkret adfærd og handlinger og afdækker mange af de samme emner som denne analyse. Der kigges på familiers holdning til konkrete spørgsmål om miljømæssig adfærd og handlinger. Her følger nogle udvalgte resultater:

- 54 pct. af den voksne befolkning kører dagligt i bil til arbejde eller uddannelsessted. 26 pct. kører på cykel og 11 pct. kører med offentlige transportmidler.
- 62 pct. af Danmarks familier køber forskellige økologiske varer, dog ikke altid.
- 90 pct. afleverer altid tomme flasker og glas til genbrug.
- 82 pct. afleverer aviser og blade til genbrug.
- Nu har 31 pct. af alle familier affaldssorteringsordninger i deres kommuner.
- I 59 pct. af boligerne findes vandbesparende vaskemaskiner og i 38 pct. af boligerne findes vandbesparende opvaskemaskiner. 74 pct. af alle familier bruger elsparepærer.

Resultaterne er supplement til spørgsmålene i denne analyse om dagligdags adfærd og holdninger.

DMU: Nr. 550: Natur og Miljø 2005. Påvirkninger og tilstand. Bach, H., Christensen, N., Gudmundsson, H., Jensen, T.S., Normander, B. (red.) 2005. [PDF]

Formålet med rapporten er at give et overblik over udviklingen i tilstanden for miljø og natur og beskrive de bagvedliggende årsager samt konsekvenserne for bl.a. den menneskelige sundhed.

Der gennemgås 7 forskellige emner:

- Samfundets miljøpåvirkninger
- Klima og luftforurening
- Vand
- Landets natur og miljøtilstand
- Miljø og Sundhed
- Danmark og det globale miljø
- Natur, miljø og økonomi

Der påpeges blandt andet at udviklingen i samfundet påvirker miljøets og naturens tilstand. Forandringer i befolkningens størrelse og alderssammensætning, i produktion og i forbrug er nogle af de faktorer, der fører til effekter på miljøet. Markedsudviklingen bidrager til stadige ændringer i produktionen og dermed i belastningen af miljøet:

"Forbruget er steget 20 % fra 1990 til 2003, og det smitter af på produktion, import, transport og mængden af affald. På nogle områder resulterer det stigende forbrug i øgede miljøpåvirkninger, mens der på andre områder sker en omlægning mod mere miljøvenlige produkter og forbrugsmåder."

DMU: Miljøscenarier Af Hanne Bach (red.), 2005 [PDF]

Formålet med denne bog er at forklare, hvordan forudsigelser bliver til, og hvad de har som grundlag, forudsætninger og begrænsninger samt at illustrere, hvilke typer af spørgsmål man kan få svar på.

DMU: Risiko og usikkerhed - miljø og fødevarer Af Hans Løkke, 2000 [PDF]
Ordet risiko bruges i daglig tale, men ifølge forfatteren mangler der en tydelig definition i hverdagen. Med udgangspunkt i eksperternes verden belyser hæftet begreberne fare, risiko og usikkerhed.

Uddrag af sammenfatning:

"Næst efter behovet for mad, drikke og søvn, har mennesket et basalt behov for sikkerhed. Opfattelsen af risiko kan derfor indeholde følelsesmæssige og etiske aspekter. Det er vigtigt, at eksperterne respekterer, at den videnskabeligt baserede vurdering af risikoen ikke nødvendigvis kan stå alene. Den skal tværtimod ses i sammenhæng med etiske, økonomiske, sociale og kulturelle forhold."

"Det bedste grundlag for beslutninger i samfundet bliver skabt, når eksperter og borgere/forbrugere indgår i en samtale, som fører til gensidig respekt og tillid."

DMU: Bilisme og miljø - en svær balance Af Mette Jensen, Henrik Gudmundsson, Jes Fenger & Linda Christensen, 1998. [PDF]

I denne rapport fokuseres på transportadfærden og dens miljømæssige konsekvenser. Perspektivet i rapporten er hverdags transport. Der anlægges et samfundsmæssigt perspektiv, hvor det centrale er menneskers adfærd og holdninger, og ikke miljøkonsekvenserne i sig selv. Rapporten peger på at der er nogle modsætninger mellem adfærd og holdninger. De fleste synes at det er i orden at lovgive i forhold til miljøet, også selvom det går ud over den enkelte bilist, mens kun en lille del synes det er i orden at fordoble benzinpriserne for at begrænse bilismen. Jo mere man køre i privat bil jo højere prioritere man muligheden for at køre i bil frem for at få ren luft i byerne.

DMU: Vitaminer til miljødebatten og -undervisningen. [PDF]

Et katalog over lettilgængelige oplysninger om miljø og energi.

DMU: "Naturen i et hverdagslivs praksis", 2003 [PDF]

En belysning af sammenhængen mellem danskernes hverdagsliv, holdninger og ønsker til naturen: Hvordan erfaringer gennem livsforløbet, samt naturens rolle i et aktuelt hverdagsliv, har betydning for holdningerne og ønskerne til naturen.

Undersøgelsen finder frem til fem væsentlige forhold som præger hverdagslivet:

Forholdet mellem hverdagslivets rutiner og ekstraordinære begivenheder.

Forvaltningen af hverdagslivets tid og rum

Forholdet mellem erfaringer og behov udviklet i det hidtidige livsforløb og aktuelle vilkår

Forholdet mellem social nærhed og distance

Forholdet mellem personernes egen konkrete 'lille verden' og samfundet / 'den store verden'

Grøn Information: "Gi'r grønne holdninger grønne handlinger". 1997. [WORD]

Adfærd og holdninger på miljøområdet anno 1997

Resultater:

- danskerne handler som de har holdninger – dog mest på haveområdet

- danskerne er ikke mørkegrønne
- jo ældre jo mere miljøvenlig
- danskerne køber genbrugspapir – men det kniber med de andre grønne varer.

Konklusion: "Holdning er ikke nok. Der kan være mange og gode grunde til at det er vanskeligt at være på forkant med miljøet. Det kan f.eks. være særdeles svært at genkende den mest grønne vare. Og det kan til tider blive lidt for besværligt - selv for forbrugere med de bedste intentioner - at købe grønt."

Disse konklusioner ligger op af nogle af konklusionerne i nærværende analyse: Jo ældre man er jo mere miljøvenlig er man og at det ikke altid er nok at have en miljørigtigholdning - Det kan være svært at vide/finde ud af hvordan man opføre sig miljørigtigt i sin dagligdag.

Halkier, Bente: "Miljø til daglig brug? – Forbrugernes erfaringer med miljøhensyn i hverdagen", Forlaget Sociologi. 1998. [BOG]
Bogen præsenterer forskellighederne i unge forbrugeres forhold til miljøhensyn i forbrug. Det vises, at: "de unge forbrugeres håndteringer af miljøhensyn i forbrug er ambivalente og er nært knyttede til deres sociale identifikationer – uanset øvrige forskelle. Hvilket knytter an til aktuelle teoretiske sociologiske diskussioner om forbrug og identitet, og om betingelserne for normativ handlen i vore dages samfund."

Institut for Konjunktur-Analyse: "Danskerne 2001 – Vælgernes dagsorden og det nye medie billede". 2001. [BOG]

Kapitel 3: Danskerne, maden og miljøet.

Der ses på fødevarernes kvalitet og den manglende sammenhæng der er i indsatsen på miljøområdet: "Danmark bruger milliarder af kroner årligt på en symbolpolitisk bekæmpelse af luftforurening, medens man med milliarder af kroner i tilskud til landbruget direkte befordrer en veldokumenteret miljøforurening."

Desuden måles danskernes bekymringer og deres køb af økologiske produkter og fødevarer.

Institut for Konjunktur-Analyse: "Danskerne 2003 – Mellem velfærd og afmagt". 2002. [BOG]

Kapitel 5: Miljøet, økologien og den farlige mad.

Handler om det miljø og den mad som mange er så bekymrede for, men ikke nok til at ret mange vil betale for de økologiske produkter der kan medvirke til at sikre bedre miljø og sundere mad.

Der måles på udviklingen i køb af økologiske fødevarer og produkttyper, økologisk forbrug og bekymring, årsager til bekymring for forurening.

Læssøe, Jeppe m.fl.: "24 Grønne Familier – Deres levemåde og erfaringer" (1995) udgivet af Institut for Teknologi og Samfund [BOG]
Formålet er for det først at bidrage til forståelsen af fænomenet "grøn livsstil". Landssammenslutningen af Grønne Familier er en forening for sådanne foreninger. Hvad vil det sige at være "grøn familie"? Hvordan lever de "Dækker "grøn familie" over en bestemt måde at leve på, eller findes der forskellige "grønne levemåder"?"

For det andet har formålet været at finde ud af, hvordan man bedst kan understøtte folks bestræbelser på at ændre livsstil af hensyn til miljøet.

Selvom bogen er fra 1994 er mange af barrierer for at have en miljørigtig adfærd genkendelig i dag: Økologiske varer er dyre, udbudet er begrænset, det er tidskrævende, den kollektive transport er utilstrækkelig og for dyr. Andre

barrierer lyder: At elsparepære ikke passer til lamperne og at det kan være svært at vende sig til korte brusebade. Nærværende analyse tyder på at disse barrierer er nedbrudt.

Bogen nævner desuden nogle muligheder man kan have for at være mere miljørigtig: Det er let at reducere sit el- og vandforbrug, genbrugsstationer er velfungerende, det kan give en økonomisk besparelse at spare på forbruget, og nogle føler at de har en økonomisk frihed til at købe økologiske produkter. Den sidstnævnte mulighed ligger i god tråd med tendensen til at ældre mennesker handler mere miljørigtigt end unge.

Miljøstyrelsen: "Evaluering af Miljømærkekampagnen 2001". [WORD]
Foreløbige resultater af evalueringen af miljømærkekampagnen. Viden, holdning og adfærd til miljømærkerne.

Miljøstyrelsen: "Forbrugernes muligheder og interesse for køb af grøn elektronik - en analyse af forbrugernes og forhandlernes indsats for fremme af mindre miljøbelastende elektronik", Miljøprojekt nr. 688, 2002. [PDF]
En undersøgelse af status for afsætning af "grøn" elektronik på det private forbrugsmarked.

Undersøgelsen viser: "at forbrugerne er positive over for at stille miljøkrav ved køb af elektronikprodukter. Mange forbrugere (25-40%) svarer, at de tillægger miljø og energi stor betydning ved køb af elektronikprodukter.

Det svarer ikke til, hvad forhandlerne oplever. Ifølge dem efterspørger forbrugerne ikke de grønne elektronikprodukter. Undersøgelsen af forhandlerne viser, at miljø ikke er på dagsordenen hos forhandlerne, hvilket bl.a. begrundes med en hård priskonkurrence på markedet for elektronikprodukter. Enkelte havde defineret en miljøpolitik, men heraf indeholdt kun en enkelt direkte produktrelaterede miljøkrav. Hovedårsagen til, at der ikke er et bevidst udbud af miljøvenlige elektronikprodukter, er ifølge forhandlerne, at forbrugerne ikke efterspørger dem, og før det sker, vil forhandlerne ikke foretage sig noget væsentligt på området. Der kan være mindst to forklaringer på forskellene mellem forbrugernes svar og forhandlernes oplevelse af forbrugernes adfærd i købsituationen:

1. Forbrugerne svarer mere positivt, end de egentlig handler.
2. De interviewede forhandlere er ikke i direkte kontakt med kunderne."

Miljøstyrelsen: "Undersøgelse af internationale erfaringer med påvirkning af markedet for mindre miljøbelastende elektronikprodukter", Miljøprojekt nr. 713, 2002. [PDF]

Formålet med dette projekt har været at opsamle internationale erfaringer med udvikling af markedet for mindre miljøbelastende elektronikprodukter.

MST: Danskerne 2005 - Sådan ligger landet - Institut for Konjunktur-Analyse [IKKE TILGÆNGELIG]

Danskernes bekymringer, holdninger og adfærd fordelt på landsdele, på de nye regioner samt på køn og alder. En repræsentativ undersøgelse af den voksne, danske befolknings holdninger og adfærd. Politik, bekymringer, økonomi, beskæftigelse, uddannelse, boligforhold, forbrug og medievaner.

MST: Danskernes holdning til natur og miljø - udarbejdet af Center for Skov og Landskab [PDF]

Undersøgelsen belyser naturens anvendelse og betydning for befolkningen og nordjyderne, begge grupper vurdering af en række miljø- og naturproblemer og ønsker til ændringer. Ligeledes belyser undersøgelsen, hvorfra nordjyder og befolkningen som helhed får viden om naturen og deres tillid til en række

naturpolitiske aktører samt oplevelsen af og interessen for indflydelse på beslutningsprocesser omkring naturforhold. Undersøgelsen sammenligner således nordjyderne og hele landets befolknings holdninger til en række spørgsmål på den naturpolitiske dagsorden.

MST: Miljømærkningens pris – en analyse af gevinster og omkostninger ved miljømærkning, miljøprojekt nr. 924, 2004 [PDF]

Formålet med projektet har været at: ”undersøge virksomhedernes oplevelse af gevinster og omkostninger i forbindelse med miljømærkning. Det vil også være med til at skabe et overblik over nogle af de forhold, der bestemmer miljømærkningens effekter for virksomhederne.”

Evaluation of flower week 2004, Layman’s Report (Miljøstyrelsen 2005) [PDF]

Evaluering af ”flower week” i 9 Europæiske lande. Formålet var to ting: For det første at øge antallet af miljømærkede produkter i butikkerne og for det andet at øge forbrugernes kendskab til miljømærket. Sammenlignet med de andre lande har Danmark flere licenser og kendskabet er også større blandt forbrugerne. Kampagnen fandt sted i oktober 2004.

MST: Miljø og forbrugeradfærd, Miljøstyrelsen, Miljøprojekt nr. 870, 2003: - En oversigt over erfaringer omkring påvirkning af forbrugernes adfærd i relation til at inddrage miljøhensyn ved indkøb [PDF]

Dette projekt har til formål at: ”analysere, hvilke barrierer der forhindrer forbrugerne i at gå fra viden til handling i forhold til miljø som et element i det daglige indkøb og at komme med forslag til, hvorledes aktørerne i detailhandlen kan motiveres til at benytte sig af forskellige virkemidler.”

Der konkluderes blandt andet:

”Uanset forbrugernes umiddelbare miljøbevidsthed så afvejes miljøhensyn ved indkøb i forhold til en række andre krav: Kvalitet, pris, smag/design, sundhed, indkøbsstedets sortiment m.m. De fleste forbrugere opfatter miljø som en sidegevinst og ikke som det primære, der begrundes deres valg af produkt.”

Moisander, Johanna.: ”Representation of green consumerism: A constructionist critique.” (2001) [BOG]

En kritisk refleksion af den måde mainstream marketing forholder sig til forbrugerne og specielt til de grønne forbrugere.

Nordisk Ministerråd: ”Etisk forbrug I Norden – Hvordan engageres forbrugerne I etisk forbrug?” (2003) [HÆFTE]

Undersøgelsen karakteriserer forskellige måder, hvorpå nordiske forbrugere motiveres til at forbruge etisk. Det handler ikke om at beskrive en eventuel etisk forbrugertype, men om at indfange og beskrive forskellige facetter af hvordan forbrugere i Norden motiveres til og engageres i etisk forbrug.

Udvalgte hovedresultater:

De nordiske forbrugere er engagerede i moralske og etiske problemstillinger. Etisk forbrug som sådan ligger ikke længst fremme i forbrugernes bevidsthed, men det er en vedkommende problemstilling for især de veluddannede nordiske forbrugere. Det etiske forbrug har tendens til at blive uoverskueligt, anstrengende og besværligt.

Nydelse er en væsentlig drivkraft bag engagement i etisk forbrug.

Forbrugerne giver udtryk for en længsel efter klare retningslinjer og mærkning. Men der er netop tale om en længsel mod en uopnåelig horisont, for den er suppleret med en skepsis overfor netop oplysning og mærkning.

Disse resultater kan sidestilles med de barrierer befolkningen kan have til at opføre sig mere miljørigtigt: Manglende information, for høj pris, tidskrævende og manglede nydelse.

O'Doherty K. Jensen og Holm L. "Mad og køn i socialt og kulturelt perspektiv.", 1997 [WORD]

Rapporten indeholder et litteraturstudie vedrørende køn og mad: "Den offentlige mad- og ernæringsoplysning behøver viden om, madens rolle i hverdagen for kvinder og mænd i alle aldersgrupper. Set i forhold til dette mål er der mangler ved den hidtidige forskning, som vil kunne afhjælpes gennem en fremtidig forskningsindsats. Det fremgår af litteraturstudien, at der er stor forskel på, hvorledes de forskellige aspekter af temaet mad og køn er belyst i den eksisterende forskning."

O'Doherty K. Jensen m.fl.: "European Consumer's Conception of Organic Food", 2004 [PDF]

Forbrugernes forventninger og bekymring til organiske mad. Projektet undersøger måleenheder som vil forsøge at sikre forbedringer af kvalitet og tryghed af organisk mad i Europa på lang sigt.

O'Doherty K. Jensen.: "Moral Concerns About food Products, 2004" [PDF]

Studiet sammenligner forbrugere der handler i almindelige supermarkeder med forbrugere der handler i økologiske butikker, med særligt fokus på forbrugernes forståelse af organiske produkter, producenter og produktmetoder.

O'Doherty K. Jensen m.fl.: "Perceptions, values and behavior – the case of organic food" (2005), [PDF]

Denne analyse af det danske økologiske fødevarermarked undersøger forholdet mellem husholdningers adfærd, motiver, værdier og bekymringer.

O'Doherty K. Jensen m.fl.: "The Character of Demand in Mature Organic Food Markets" (2005) [PDF]

En undersøgelse af det danske og det britiske økologiske fødevarermarked, hvor hovedforskelle og ligheder bliver identificeret.

The Attitudes of European citizens towards environment, April 2005 [PDF]

Et barometer af europæernes holdninger til miljøet:

- Forståelse
- Information
- Vigtigheden af miljøet i den politiske beslutningstagnings proces.
- Løsninger til miljøproblemer
- Den individuelle bestræbelse til at beskytte miljøet

Danmark sammenlignes med 25 andre lande. Der spørges til miljøholdninger på et generelt plan. Et af spørgsmålene lyder: "In general, how well informed do you feel about environmental friendly issues"? Sammenlignet med de andre 25 lande føler danskerne sig bedst informeret. Danskerne føler sig altså både velinformeret om miljøet generelt og, som nærværende analyse indikere, om egne miljøhandlinger.

Trygfonden og MandagMorgens Tryghedsrapport, 2004 [PDF]

En analyse af danskernes tryghed og utryghed.

Udgangspunktet for undersøgelsen er på den ene side ønsket om at klarlægge årsagerne til den voksende utryghed, som vi især kender fra internationale undersøgelser. På den anden side behovet for en fremadrettet debat om, hvordan vi skaber tryghed i Danmark.

Enkeltsvar

Sp. 1 Hvor meget ved du om de konsekvenser, dine egne handlinger har for miljøet?

Har du . . .

1. Meget lille viden
2. Mindre viden
3. Nogen viden
4. Stor viden
5. Meget stor viden

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 2 Hvilket af følgende udsagn er ifølge din mening mest rigtigt med hensyn til miljøkonsekvenserne af vores vandforbrug?

1. Der er masser af vand på Jorden, så vi kan bruge alt det, vi vil
2. Der skal et vist vandforbrug til at holde rensningsanlæggene ved lige, så vi skal bruge et vist minimum
3. Hvis vi bruger for meget grundvand, vil grundvandspejlet blive sænket, og vores vandmiljøer vil langsomt tørre ud

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 3 Hvilken miljøkonsekvens tror du boligopvarmning baseret på kul, olie eller gas giver anledning til?

1. Den energi, der bruges til opvarmning, giver et udslip af CO₂, som påvirker klimaet
2. Den energi, der bruges til opvarmning, udsender nogle gasser, som laver huller i ozonlaget
3. I vore dage er kraftværker og fyr så effektive, at opvarmning ikke længere er noget miljøproblem

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 4 Hvilket af følgende udsagn om miljøkonsekvenserne af maling tror du der er det rigtige?

1. Både vand- og alkydbaseret maling kan indeholde stoffer, der er giftige i miljøet
2. Vandbaseret maling indeholder stoffer, der ødelægger rensningsanlæggene
3. Vandbaseret maling er helt ufarligt og må gerne skylles ud i håndvask eller toilet

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 5 Hvilket af følgende udsagn er ifølge din mening mest rigtigt med hensyn til miljøkonsekvenserne af vores elforbrug?

1. El er en ren energiform, som man roligt kan bruge løs af
2. Man bidrager til klimaforandringerne, når man bruger el, fordi en del af strømmen produceres af kul, olie eller gas
3. Det skal bruges en vis mængde el for at sikre en ren el-produktion på kraftværkerne

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 6 Hvilket af følgende udsagn er ifølge din mening mest rigtig med hensyn til miljøkonsekvenserne af vores brug af rengøringsmidler?

1. Rengøringsmidler bringer fødekæden ud af balance, fordi de indeholder stoffer, som skader nogle dyr og gavner andre
2. Rengøringsmidler indeholder stoffer, som er skadelige for dyr i søer og vandløb
3. Alt spildevand kommer igennem rensningsanlæg, så rengøringsmidler er ikke længere noget miljøproblem

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 7 Hvilket af følgende udsagn er ifølge din mening mest rigtig med hensyn til miljøkonsekvenserne af vores affald?

1. De fleste ting, man smider væk i dag, er lavet af ufarlige materialer, så affald er ikke længere et miljøproblem
2. Vi kan ikke nå at forbrænde alt det affald, vi producerer. Derfor vil der i fremtiden komme bjerge af skrald
3. Jo mere affald vi skal af med, desto mere belaster vi vand, jord og luft med skadelige stoffer

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 8 Hvilket af følgende udsagn er ifølge din mening mest rigtigt med hensyn til miljøkonsekvenserne af at køre i bil?

1. Moderne bilers udstødning er helt ren og forurener ikke
2. Det er især benziner, der udsender sundhedsskadelige partikler
3. Det er især dieseler, der udsender sundhedsskadelige partikler

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 9 Hvilket af følgende udsagn er ifølge din mening mest rigtig med hensyn til vaskemaskinernes miljøbelastning?

1. Jo mere vand og el de bruger, jo mere går det ud over vores grundvand og klimaet
2. De maskiner, der bruger mest el og vand, vasker også bedre og hurtigere og er dermed bedst for miljøet
3. Vaskemaskiner er ens, når det gælder miljøbelastning

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 10 Hvilket af følgende udsagn tror du er mest rigtigt med hensyn til miljøkonsekvenserne af tøjvask ved høje temperaturer?

1. Vask ved høje temperaturer (90 grader) bruger ekstra energi og bidrager derved til drivhuseffekten
2. Når man vasker ved høje temperaturer, desinficeres spildevandet til fordel for miljøet
3. Det går hurtigere at vaske ved høje temperaturer, så vasketemperaturen har ingen miljømæssig betydning

Enkeltsvar

Sp. 11 Har du opvaskemaskine?

1. Ja
2. Nej

Enkeltsvar – Hvis sp. 11 er svaret 1 - Randomisering

Sp. 11 a. Hvordan tror du at du bedst kan spare på vandet i forbindelse med opvask?

1. Ved at lade opvaskemaskinen vaske dagligt, også selv om den ikke er fyldt, så snavset ikke sætter sig for fast på bestik og tallerkener
2. Ved at vælge opvask ved høj temperatur, så skidtet hurtigere bliver vasket af
3. Ved at fylde maskinen helt op inden start

Enkeltsvar – Hvis sp. 11 er svaret 2 - Randomisering

Sp. 11 b. Hvordan tror du at du bedst kan spare på vandet, når du har en større opvask?

1. Ved at skylle af og vaske op i en og samme proces under rindende vand
2. Ved at skylle af med én balje vand og vaske op med en anden balje vand
3. Ved at skylle af under rindende vand og vaske op i en balje vand bagefter

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 12 Hvordan tror du at du kan spare på energien, når du varmer din bolig op?

1. Ved at holde en konstant temperatur på mindst 21 grader i hele boligen, så der ikke skal bruges energi på at opvarme kolde rum
2. Ved at benytte så få radiatorer som muligt og lade dem varme hele boligen op
3. Ved at holde temperaturen på højst 21 grader og skrue ned, når rummene ikke bruges

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 13 Hvad tror du at du kan gøre for at passe på miljøet, når du maler din bolig?

1. Hælde rester af maling og terpentin i toilettet eller andet afløb og skylle ud, så det ikke står og sender giftige dampe ud
2. Sætte låg på resterne og smide dem i affaldsposen
3. Bringe resterne til den kommunale indsamlingsordning eller til genbrugsstationen

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 14 Hvordan tror du at du kan spare på elektriciteten?

1. Ved at undgå at tænde og slukke for tit for lamper og apparater. Forbruget er mindst, når det er konstant

2. Der er ikke noget at gøre. Elmåleren kører også, når alt er slukket.
3. Ved at benytte el-besparende apparater og el-sparepærer og slukke for lys og apparater, som ikke bruges

Enkelt svar - Randomisering

Sp. 15 Hvordan tror du at du kan skåne miljøet i forbindelse med anvendelse af vaskemidler?

1. Når man bruger miljømærket vaskemiddel og doserer rigtigt, skåner man miljøet
2. Når man bruger miljømærket vaskemiddel, er det harmløst at vaske tøj, og så kan man godt bruge lidt ekstra
3. Når man vasker ved høj temperatur, uskadeliggøres de miljøskadelige stoffer i vaskemidlet

Flersvar - Randomisering

Sp. 16 Hvilket affald tror du at det er fornuftigt at sortere fra det almindelige husholdningsaffald og aflevere til genanvendelse, i særlige containere eller på genbrugsstation? Gerne flere svar.

1. Aviser
2. Madaffald
3. Plasticposer
4. Ugeblade
5. Fjernsyn
6. Batterier
7. Mobiltelefoner
8. Syltetøjsglas
9. Øldåser
10. Emballage
11. Kemikalier
12. Cd-rommer
13. Flasker af blød plast
14. Maling
15. Videobånd
16. Gummistøvler, der ikke er lavet af PVC
17. Metaller
18. Tøj

Enkelt svar - Randomisering

Sp. 17 Hvilket udsagn tror du bedst beskriver din mulighed for som bilist at være med til at begrænse CO₂-udslippet?

1. Man kan sørge for altid at benytte et brændstof af god kvalitet med en ren forbrænding
2. Man kan køre så hurtigt som muligt, så motoren ikke er tændt i længere tid end højst nødvendigt
3. Man kan køre langsommere og undgå at accelerere kraftigt, så man kører længst muligt på literen

Enkelt svar - Randomisering

Sp. 18 Hvilket af følgende udsagn om vasketemperaturen tror du er mest rigtig?

1. Det er nødvendigt at vaske hvidt tøj ved 90 grader for at få tøjet ordentligt rent
2. Tøjet bliver rent, og bakterier og mider bliver slået ihjel ved vask på 60 grader
3. Det er nødvendigt at vaske sengetøj ved 90 grader for at slå for eksempel bakterier og sengemider ihjel

Flersvar - Randomisering

Sp. 19 Hvilke slags krav skal et produkt typisk opfylde for at kunne blive mærket med Blomsten eller Svanen? Gerne flere svar.

1. Miljøkrav
2. Sundhedskrav
3. Kvalitetskrav
4. Krav til udseendet
5. Krav til prisen

Enkeltsvar

Sp. 20 Hvor vigtigt er det i dine øjne at passe på miljøet?

1. Helt uden betydning
2. Ikke vigtigt
3. Hverken vigtigt eller uvigtigt
4. Vigtigt
5. Meget vigtigt

Flersvar – Rangordning 1-7 - Randomisering

Sp. 21 Hvem har efter din mening mest ansvar for at passe på miljøet? (Du bedes rangordne de nedenstående muligheder fra 1-7, hvor 1 er dem, der efter din mening har mest ansvar, og 7 er dem, der efter din mening har mindst ansvar. Hvert tal kan kun bruges én gang.)

1. Politikerne
2. Myndighederne
3. Industrien
4. Landbruget
5. Miljøorganisationerne
6. Borgerne ("du og jeg")
7. Eksperterne

Enkeltsvar - batteri - Randomisering

Sp. 22 Hvor enig er du i de følgende udsagn?

1. Man bør tage mest muligt hensyn til miljøet i sin dagligdag
2. Jeg vil gerne tage mest muligt hensyn til miljøet i min dagligdag
3. Jeg vil gerne købe miljømærkede produkter, når muligheden er der
4. Hvis jeg har mulighed for at vælge, vil jeg altid købe miljømærkede produkter

Skala:

1. Helt uenig
2. Overvejende uenig
3. Hverken eller
4. Overvejende enig
5. Helt enig

Enkeltsvar

Sp. 23 Tager du selv miljøhensyn i hverdagen?

1. Aldrig
2. Sjældent
3. Nogle gange
4. For det meste
5. Altid

Enkeltsvar - batteri

Sp. 24 Er der i dit hjem i øjeblikket en eller flere vandbesparende vandhaner, toiletter og/eller brusere? (gerne flere svar)

1. Vandbesparende vandhaner

2. Vandbesparende toiletter
3. Vandbesparende bruser
4. Ingen af delene

Tekst

For at tage miljøhensyn i forbindelse med opvarmning i hjemmet kan man fx installere temperatursænkning om natten, tætnede vinduer, isolere, holde rumtemperaturen på max 21 grader eller benytte vedvarende energi, fx varmepumpe eller solvarme.

Sp. 25 Har du/I taget initiativ til en eller flere af disse ting, der hvor du bor i dag?

1. Ja
2. Nej

Flersvar - Randomisering

Sp. 26 Hvilken slags maling brugte du/I sidst, du/I malede derhjemme?

1. Alkydmaling (der fortyndes med terpentin)
2. En vandbaseret maling
3. En vandbaseret maling med miljømærke
4. En såkaldt naturmaling
5. Andet
6. Har ikke malet derhjemme de seneste fem år

Flersvar - Hvis sp. 26 er svaret 1-5 - Randomisering

Sp. 27 Hvilke af følgende handlinger ligner mest, hvad du/I gjorde med malingresterne, sidst du/I malede derhjemme?

1. Afleverede malingrester til den kommunale indsamlingsordning for miljøfarligt affald (miljøvognen) eller genbrugsstationen
2. Smed malingresterne ud med husholdningsaffaldet
3. Gemte malingrester til næste gang
4. Skyllede resterne ud i håndvasken
5. Skyllede resterne ud i toilettet
6. Andet

Flersvar - Hvis sp. 26 er svaret 1-5 - Randomisering

Sp. 28 Hvilke af følgende handlinger ligner mest, hvad du/I gjorde med pensler/ruller, efter at du/I sidste gang havde malet derhjemme?

1. Afleverede penslerne/rullerne til den kommunale indsamlingsordning for miljøfarligt affald (miljøvognen) eller genbrugsstationen
2. Smed penslerne ud med husholdningsaffaldet
3. Rensede penslerne/rullerne i håndvasken
4. Rensede penslerne/rullerne og hældte spildevandet ud i toilettet
5. Rensede penslerne/rullerne og hældte spildevandet i en beholder, som jeg afleverede til den kommunale indsamlingsordning for miljøfarligt affald eller på genbrugsstationen
6. Smurte penslerne ind i brun sæbe og pakkede dem ind i en plasticpose og gemte dem til næste gang
7. Pakkede penslerne/rullerne ind i plastikposer
8. Andet

Flersvar - Randomisering

Sp. 29 Hvilke af følgende udsagn passer på dit hjem i dag? Gerne flere svar

1. Der er energisparepærer i én til tre lamper
2. Der er energisparepærer i mindst halvdelen af lamperne
3. Der er slukket for lyset i alle rum, der ikke benyttes
4. Nogle apparater, der ikke benyttes (computer, TV, video mv.), står tændt

5. Alle apparater, der ikke benyttes (computer, TV, video mv.), er slukket og står på stand by
6. Alle apparater, der ikke benyttes (computer, TV, video mv.), er slukket helt, dvs. på apparatet eller på stikkontakten

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 30 Hvordan doserede du/I vaskemidlet, sidst du/I vaskede tøj?

1. Jeg hældte det vaskepulver i, som kunne være i sæbeskuffen i maskinen
2. Jeg brugte et målebæger og fulgte doseringsvejledningen på pakken
3. Jeg brugte mit øjemål, da jeg fyldte vaskemiddel i maskinen

Enkeltsvar

Sp. 31 Har du/I undersøgt vandets hårdhed i det område, hvor du bor?

1. Ja
2. Nej
3. Ved ikke

Enkeltsvar - Randomisering

Sp. 32 Hvordan tog du/I varerne med hjem, sidst du/I var på indkøb?

1. Medbragte pose eller taske hjemmefra til at have varerne i
2. Købte plastbærepose i butikken til at have varerne i
3. Bar varerne i hænderne og under armen
4. Brugte cykelkurv
5. Brugte tom kasse fra supermarkedet
6. Andet

Enkeltsvar

Sp. 33 Hvad gjorde du, sidst du var i bad?

1. Tog brusebad på højst 5 minutter
2. Tog karbad
3. Tog brusebad på mere end 5 minutter

Enkeltsvar

Sp. 34 Hvornår har husstanden sidst købt et produkt, der var mærket med Blomsten eller Svanen?

1. Inden for den sidste uge
2. Inden for den seneste måned
3. Inden for det seneste halve år
4. Det er mere end et halvt år siden
5. Køber ikke miljømærkede produkter
6. Ved ikke

Enkeltsvar - batteri - Randomisering

Sp. 35 Hvor ofte behandler du forskellige typer affald som beskrevet nedenfor?

1. Flasker og glas afleveres i genbrugscontainer
2. Øl- og sodavandsdåser returneres til butikker
3. Aviser og ugeblade afleveres i genbrugscontainer
4. Batterier afleveres til de indsamlingsbeholdere, der står rundt omkring
5. Elektronikaffald afleveres på genbrugsstation eller særlig indsamlingsordning
6. Legetøj med indbyggede batterier afleveres i beholder til batterier eller indsamlingsordning for elektronikaffald eller genbrugsstation

Skala:

1. Aldrig
2. Sjældent
3. Nogen gange
4. Som regel
5. Altid

Enkeltsvar

Sp. 36 Hvilket produkt valgte du/I sidste gang du/I købte hårde hvidevarer (fx køleskab, vaskemaskine, opvaskemaskine)?

1. Et produkt med energimærke A+ eller A++
2. Et produkt med energimærke A
3. Et produkt med energimærke B eller derunder
4. Et produkt med et andet energimærke
5. Husker ikke

Flersvar – rangordning 1-8 - Randomisering

Sp. 37 Nedenfor er nævnt en række omstændigheder der kan stå i vejen for, at man i endnu højere grad tager hensyn til miljøet i hverdagen.

Du bedes rangordne omstændighederne, så det der passer bedst på dig får værdien 1 og det der passer dårligst får værdien 8.

1. At de miljørigtige produkter ofte koster mere end andre produkter
2. At det tager for lang tid at sætte sig ind i, hvad der er mest miljøvenligt
3. At det ikke altid er til at vide, hvad der er mest miljøvenligt
4. At udbudet af miljørigtige produkter er for lille
5. At det jo ikke nytter alverden, hvad jeg gør
6. At jeg ikke interesserer mig så meget for miljøet
7. At der er mange andre hensyn at tage, fx til kvalitet og stil, der som regel udelukker det miljørigtige
8. Det er sådan lidt for politisk korrekt at gå rundt og tage miljøhensyn

Flersvar – rangordning 1-8 - Randomisering

Sp. 38 Nedenfor er en række udsagn om omstændigheder, der kan øge interessen for at tage hensyn til miljøet i dagligdagen.

Du bedes rangordne omstændighederne, så det der passer bedst på dig får værdien 1 og det der passer dårligst får værdien 8.

1. Det skal kunne betale sig i kroner og øre
2. Det skal være nemt og må ikke tage for lang tid
3. Der skal informeres meget mere om, hvilke hensyn man kan tage
4. Der skal være et større udbud af miljømærkede varer
5. Flertallet skal gøre det, så det nytter noget
6. Det skal gøres mere interessant
7. At det miljøvenlige ikke behøver at være et alternativ til stil og kvalitet
8. Det skal gøres mere "in" at tage hensyn til miljøet